

Fälttävlans förändring över tid med fokus på deltagande, säkerhetsarbete och skador

The change of eventing over time with focus on participation, safety and injuries

Linda Nyberg & Fanny Svensson

Examensarbete • 15 hp

Hippolog – kandidatprogram

Examensarbete på kandidatnivå, K106

Enheten för hippologutbildning

Uppsala 2020

Fälttävlans förändring över tid, med fokus på deltagande, riskfaktorer och skador

The change of eventing over time, focusing on participation, risk factors and injuries

Linda Nyberg & Fanny Svensson

Handledare: Gabriella Torell Palmquist, Sveriges Lantbruksuniversitet, Strömsholm

Bitr. handledare:

Examinator: Susanne Lundesjö Kvarst, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi, Enheten för hippologutbildning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Examensarbete i hippologi

Kurskod: EX0864

Program/utbildning: Hippolog – kandidatprogram

Kursansvarig institution: Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2020

Omslagsbild: Sue Hallström

Serietitel: Examensarbete på kandidatnivå

Delnummer i serien: K106

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: häst, ryttare, muntlig historia, genus, ridsport

Sveriges Lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi
Enheten för hippologutbildning

INNEHÅLL

ABSTRACT.....	3
The change of eventing over time with focus on participation, safety and injuries ...	3
INTRODUKTION	3
Problem	5
Syfte	5
Frågeställningar.....	5
Tidigare forskning.....	5
Fälttävlans förändring gällande deltagande.....	5
Riskfaktorer som påverkar säkerheten	6
Fälttävlansskador.....	7
Skador hos fälttävlansryttare	7
Skador hos fälttävlanshästar	8
Ryttarens påverkan på förekomst av skador.....	10
MATERIAL OCH METODER	11
Kvalitativ intervju	11
Muntlig historia	12
Genusperspektiv	12
Urval	12
Innehållsanalys	13
Resultatets kvalitet.....	14
Forskningsetik.....	14
Informationskravet.....	14
Samtyckeskravet.....	15
Konfidentialitetskravet	15
Nyttjandekravet	15
Sveriges Lantbruksuniversitets policy för att hantera personuppgifter	15
RESULTAT	16
Deltagande - Vem deltog?.....	16
Utveckling av säkerhetsarbete.....	17
Skyddsutrustning:	17
Banbyggnad.....	19
Ryttarskador	20
Hästs skador.....	20
Sportens utveckling.....	21
DISKUSSION.....	24
Förändringen av fälttävlans deltagande.....	24

Säkerhetsarbetets utveckling över tid.....	25
Säkerhetsutvecklingens effekt på förekomst av skador.....	26
Hur ryttaren påverkar risken för att skador förekommer.....	27
Utmaningar för fälttävlans framtid.....	27
Deltagande	28
Säkerhetsarbete	28
Säkerhetsarbetets påverkan på förekomst av skador	29
Diskussion av metod	29
Slutsats	30
SAMMANFATTNING.....	30
REFERENSER	32
Litteratur.....	32
Internet	34
BILAGOR.....	35
Bilaga 1. Intervjuguide.....	35

ABSTRACT

The change of eventing over time with focus on participation, safety and injuries

Eventing is equestrians' version of a triathlon where the cross country phase is the most challenging of the three and can result in serious injuries. Every year there are a few reported deaths due to eventing despite equestrian federations major focus on safety. The configuration of the phases included in eventing has changed over the years, but there is still a lack of knowledge as to how the historic participation has changed and what injuries are most prevalent in the sport. The aim of this study is to increase knowledge regarding the historic change of eventing with focus on participation, safety and the prevalence of injuries. Achieving this by answering the following questions; How has the participation in eventing changed in relation to the change of the sports configuration? How is the progress of safety perceived in eventing, and how has the safety's progress affected the prevalence of injuries? What challenges is the future development of eventing facing? The questions were answered by gathering information from a number of scientifically reviewed articles, and through four qualitative interviews with people who have long experience of eventing. Women's and children's participation have increased over time. There were no experienced differences between how women and men were treated in eventing. Regarding the development of eventing safety, the study shows that Sweden is leading nation. Much in the eventing has become safer, above all; obstacle construction; cross country design; protective equipment. The participants in the study assessed that the same type of injuries occur today as when they started with eventing. There is a concern regarding the future of eventing due to riders leaving the sport after ending their careers without contributing back to the sport. The study concludes that the participation in eventing has changed over time, from originally male soldiers in their thirties were the only participants to now the majority of participants being females and children. There has not been maintained any visible gender systems in eventing due to men and women participate on the same terms. Safety has developed over time through clearer guidelines of course construction, deformable fences and more modern safety equipment. Injuries and deaths of eventing equipage still occurs but further studies is needed to determine to what extent the development of safety has reduced the prevalence of injuries or not. There is a concern for the future of eventing due to experienced riders leaving the sport completely, which leads to that the exchange of knowledge is lost and that the non-profit dedication fades.

INTRODUKTION

Fälttävlan är idag ridsportens motsvarighet till triathlon där det ingår tre moment som utgörs av dressyr, banhoppning och terrängritt (Ekberg et al. 2011). Svenska Ridsportförbundets visionsuttryck för fälttävlan beskrivs i tävlingsreglementet för fälttävlan som:

Fälttävlan utgör det mest kompletta och kombinerade tävlandet till häst, där det av ryttaren krävs betydande erfarenhet inom alla ridsportens grenar och en exakt kunskap om sin hästs förmåga, och där det av hästen krävs en bred skicklighetsgrad, framtagen genom intelligent och utvecklande träning. Terrängprovet utgör ett spännande och utmanande allroundprov på ridförmåga och horsemanship inom en accepterad och godtagbar risknivå. Alla ansträngningar måste därför göras för att säkerställa att alla inblandade ryttare, på varje nivå, ansvarar för att de deltar med för nivån utbildade hästar för att inte utsättas för större risk än vad som ligger i tävlingens natur och är allmänt vedertaget av berörda parter.

(Svenska Ridsportförbundet 2017, s. 7)

Fälttävlan rids vanligtvis på en till tre dagar och har under de senaste åren vuxit i antalet utövare, både på professionell och på amatörnivå (Ekberg et al. 2011). Numera är de flesta professionella ryttare på högre nivåer kvinnor vilket skiljer sig starkt från början på 1900-talet då endast manliga militärer tilläts tävla i Sverige (Hedenborg 2014).

Från början var fälttävlan ett test inom det militära där hästarnas lämplighet att tjänstgöra i militären prövades (Waredaca 2018). Den allra första fälttävlanstävlingen arrangerades år 1902 i Frankrike (Waredaca 2018). Det var endast aktiva militärer som tilläts tävla på kavalleriets egna hästar och fälttävlan innehöll då även ett distansmoment och ett steeplechase-moment utöver dressyr, terräng och banhoppning (Waredaca 2018). Under 1960-1970-talet påbörjades avvecklingen av hästanvändningen inom armén och år 1968 var det sista året som arméns ridskola på Strömsholm var aktiv (Thorell & Hedenborg 2015). Under 1970-talet förändrades stallbackskulturen och gick från att vara dominerad av män till att allt fler kvinnor spenderade mer tid i stallet (Thorell & Hedenborg 2015). Fälttävlan tillät kvinnliga ryttare vid olympiska spelen först år 1964 (Hedenborg & Hedenborg White 2012) men det dröjde ytterligare 20 år innan Sverige faktiskt representerades av en kvinnlig fälttävlansryttare för första gången; år 1992 representerade Anna Nilsson Sverige i Barcelona (Svenska Ridsportförbundet 2019a; Sveriges Olympiska Kommitté UÅ).

Fälttävlan har sedan flera år riskerats att exkluderas från olympiska spelen på grund av dess tveksamma säkerhet då det är en riskfylld sport som inte allt för sällan resulterar i svåra skador eller dödsfall hos häst och/eller ryttare (Time 2018). Som sport är fälttävlan i ständig debatt, inte enbart på grund av de återkommande dödsfallen hos ryttare, utan även ur ett djurvälståndsperspektiv då somliga anser att det inte görs tillräckligt för att säkerställa hästarnas välfärd (Time 2018). Den åttonde september år 2019 omkom en fransk ryttare i samband med att ekipaget föll på ett hinder vid ett mästerskap för unga hästar i Haras du Pin (Börs 2019). Den första mars år 2020 tävlade ett kanadensiskt ekipage i Florida där de råkade ut för ett rotationsfall under terrängmomentet som ledde till att både ryttare och häst omkom (Börs 2020). Trots förekomsten av dödsfall i sporten möter säkerhetsarbetet visst motstånd då vissa aktiva i fälttävlan menar att prestige i sporten sänks på grund av att svårighetsgraden skulle sänkas om hindren blev säkrare (Berglund 2016).

Sedan 1980-talet har Sverige endast haft två dödsfall relaterade till fälttävlan; en debutantryttare som omkom i Södermanland år 1981, samt en ryttare på tvåstjärnig nivå som omkom efter en fälttävlan i Bollnäs år 2007 (Sundsvalls Tidning 2007). Svensk fälttävlan har en nollvision att inga hästar eller ryttare ska få livsbestående skador på svenska terrängbanor (Svenska Ridsportförbundet 2019c). Nollvisionen utgör grunden för säkerhetsarbetet i svensk fälttävlan och fungerar som en ledstjärna och ett förhållningssätt (Svenska Ridsportförbundet 2019c). Detta innebär att regelverk, hinder, underlag, bansträckningar och riktlinjer ska anpassas efter tillgängliga erfarenheter och kunskaper för att uppnå nollvisionen (Svenska Ridsportförbundet 2019c). "Nollvisionen accepterar att olyckor inträffar, men inte att de leder till skador för livet." (Svenska Ridsportförbundet 2019c).

I boken *Att bygga terrängbanor: riktlinjer 2020* (Svenska Ridsportförbundet 2020) redogörs terränghinders svårigheter och risknivåer. En svensk bandesigner har i uppgift att skapa ett terrängprov utifrån den nivå som efterfrågas utan att utsätta varken hästar eller ryttare för fara (Svenska Ridsportförbundet 2020). För att reducera antalet dödsolyckor vid rotationsfall på terränghinder har en svensk uppfunnit en typ av bleck

som löser ut när hindret utsätts för en viss typ av belastning (Berglund 2016). Den svenska säkerhetsutlösaren fästs på vissa typer av terränghinder och är en säkerhetsåtgärd godkänd av det internationella ridsportförbundet och används numera alla typer av tävlingar upp till olympiska mästerskap (Berglund 2016).

Problem

Tidigare forskning visar att terrängmomentet är det mest fysiskt krävande momentet för fälttävlansekipaget och kan innebära stora risker. Trots ett aktivt säkerhetsarbete från arrangörer och ridsportförbund förekommer det ändå ett antal dödsfall varje år, både hos hästar och ryttare. Fälttävlans utformning och ingående moment har förändrats och utvecklats över tid, dock saknas det kunskap gällande den historiska förändringen av deltagandet i fälttävlan, sett till genus och vilka som utövar sporten, samt hur säkerhetsarbetet har utvecklats över tid. Eftersom skador fortfarande är vanligt förekommande inom fälttävlan finns det ett behov av mer kunskap gällande vilka skador som är vanligast förekommande, samt hur dessa kan åtgärdas. Det saknas även kunskap gällande utmaningar för den framtida utvecklingen av fälttävlan.

Syfte

Syftet med denna studie är att öka kunskapen om hur fälttävlans utformning har förändrats över tid gällande deltagande, säkerhetsarbete, samt prevalensen av skador.

Frågeställningar

- Hur har deltagandet i fälttävlan påverkats av förändringar i sportens utformning?
- Hur upplevs säkerhetsarbetet i fälttävlan ha utvecklats över tid, samt hur har utvecklingen av säkerhetsarbetet påverkat förekomsten av skador?
- Vilka utmaningar möter den fortsatta utvecklingen av fälttävlan?

TIDIGARE FORSKNING

Det finns begränsat med tidigare forskning om fälttävlan. De flesta studier under 2000-talet har fokuserat på riskfaktorer och förekomst av skador inom fälttävlan, men väldigt få studier har undersökt historiska förändringar i fälttävlan och hur det har påverkat sporten. De tidigare studier som presenteras nedan har syftet att ge läsaren en djupare kunskap till forskning gällande fälttävlan.

Fälttävlans förändring gällande deltagande

Deltagandet i fälttävlan har kommit att förändras över tid, dock finns det begränsat med tidigare forskning på området som fokuserar enbart på fälttävlan. Dessa studier handlar om de historiska förändringarna gällande deltagandet i de olympiska ridsportgrenarna, där fälttävlan är inkluderad. Fokus på deltagande valdes utifrån att framhäva de historiska förändringarna gällande genus och vilka som utövat sporten.

I en litteraturstudie av Hedenborg & Hedenborg White (2012) förklarade de hur könsfördelningen inom ridsporten såg ut under andra halvan av 1900-talet. Syftet med studien var att kartlägga och analysera mäns och kvinnors deltagande inom ridsport för

att förklara hur könsfördelningen har förändrats över tid. Studien fokuserade på ridsportgrenarna vid olympiska spelen mellan år 1952 i Helsingfors till år 2000 i Sydney med särskilt fokus på svenska och brittiska ryttare. Studien fann att andelen kvinnor generellt var störst inom dressyren där deltagarna vid olympiska spelen år 1992 bestod till 75% av kvinnor. Vidare när svenska och brittiska ryttarinnors deltagande jämfördes representerade två kvinnor Storbritannien år 1956 i både dressyr och hoppning medan Sverige representerades av kvinnliga ryttare först år 1972 och då enbart i dressyr. Däremot hade Sverige sedan slutet på 80-talet haft större andel kvinnliga ryttare än manliga medan Storbritannien hade varit mer jämnt fördelat mellan kvinnliga och manliga ryttare. Hedenborg och Hedenborg Whites (2012) slutsats uppmärksammade att ridsportens feminiseringsprocess var komplex och att det krävdes vidare diskussion i relation till gren, tävlingsnivå och nationalitet. Könsfördelningen hos ryttarna på olympiska spelen under 1900-talets andra hälft visade generellt att majoriteten ryttare hade varit män medan kvinnors deltagande hade ökat under tid. Författaren ansåg att det krävdes ytterligare forskning på området för att fastställa de bakomliggande mönstren för förändringen av könsfördelningen inom ridsporten. Storbritannien representerades tidigare av kvinnliga ryttare inom alla tre grenar jämfört med de svenska kvinnliga ryttarna som endast deltog i dressyr till en början och dessutom 16 år efter Storbritannien.

Hedenborg (2009) utförde en annan litteraturstudie med syftet att tydliggöra förhållandet mellan social klass, kön och ridsport i relation till olympiska spelen år 1956. Under 1950-talet blev många nationella idrotter i Sverige tillgängliga för en större del av populationen än vad de hade varit tidigare, vilket ledde till att den sociala ordningen rörande idrott förändrades dramatiskt. Ridsporten inkluderades i olympiska spelen år 1912 men var fram till 1950-talet reglerad till att enbart manliga ryttare tilläts delta. I samband med att Ryttarolympiaden arrangerades i Stockholm år 1956 rapporterades det flitigt om evenemanget i media, vilket ökade det generella intresset för ridsporten. Terrängmomentet beskrevs som det mest fysiskt krävande eventet under tävlingarna, vilket ansågs avspegla de dominant maskulina egenskaperna i idrott. Vidare lyfte studien faktumet att idrott länge hade haft en stark koppling till maskulinitet och fysisk kultur, inte minst inom ridsporten som länge varit starkt präglad av manliga militärer fram till och med andra världskriget. Slutsatsen i Hedenborgs (2009) studie hävdade att det började synas en förändring i de sociala klassrelationerna sett till ryttarna som deltog men ingen förändring i relation till hästskötarna som snarare blev sämre. Kvinnliga ryttare under 1950-talet var unika i det avseendet att de inte blev förlöjligade i media vilket var vanligt för kvinnor inom andra idrotter. Hedenborg (2009) iakttar sammanfattningsvis att uttryck för identitet gällande klass och kön var relativt komplexa under ridsportolympiaden år 1956, men att de verkade föregå och därför kan ha influerat ytterligare förändringar under 1950- och 1960-talet.

Riskfaktorer som påverkar säkerheten

Fälttävlan har sedan begynnelsen varit en sport med många riskmoment och en hög förekomst av skador hos både hästar och ryttare. Under fälttävlans tidiga år genomfördes ingen forskning men under senare år har fler studier kommit att genomföras, framförallt gällande skador och säkerhetsarbete.

Murray et al. (2006) utförde en studie med syftet att identifiera och kartlägga vilka faktorer som påverkade risken för att en häst gick omkull under terrängmomentet vid fälttävlanstävlingar. I studien samlades data in från slumpmässigt utvalda

fälttävlanstävlingar i Storbritannien under åren 2001–2002. Totalt samlades data in för 180 omkullridningar och 540 kontrollgruppsexempel. Enligt resultatet i Murray et al. (2006) studie fanns det faktorer som hade en stark koppling till en ökad risk av att en häst gick omkull under terrängmomentet. Dessa faktorer var: underlaget innan/efter hinder; hinder som hoppas ur/i vatten; hindrets bredd; hinder som hoppas vinklade; om rytturen visste att ekipaget låg i ledning inför terrängmomentet; om hindret reds i ett olämpligt tempo; om ekipaget inte hade erhållit en vägran tidigare på banan. Studiens slutsats var att det hade identifierats ett antal modifierbara riskfaktorer relaterade till omkullridningar under terrängmomentet vid fälttävlanstävlingar och att de var relaterade till terrängbanan, hindret och rytturen. Vidare menade Murray et al. (2006) att mekanismerna som styrde hur dessa faktorer påverkade om ett språng resulterade i en omkullridning fortfarande var okända men att risken för att hästen gick omkull kunde reduceras genom förändringar på terrängbanans och hindrens utformning. De rekommenderade att dessa faktorer modifieras för att reducera risken för omkullridningar samt att framtida ändringar skulle bekräftas av ytterligare studier på ämnet.

Singer et al. (2003) utförde en studie med syftet att undersöka vilka faktorer som ökar risken för om en häst skulle gå omkull i samband med terrängmomentet under tredagarsfälttävlan. På fälttävlanstävlingar i Storbritannien dokumenterades varje språng under terrängmomentet med hjälp av ett protokoll som granskades i denna studie i kronologisk ordning, utifrån ett slumpmässigt valt datum. Varje omkullridning markerades fram tills att de kom upp i 50 stycken hästfall. När ett hästfall markerades hos ett ekipage bortsåg de från eventuella ytterligare fall hos samma ekipage senare på banan. Resultatet i Singer et al. (2003) studie visade att det fanns en rad olika faktorer kopplade till terrängbanan, hinder och rytture, samt att dessa faktorer är signifikant och oberoende kopplade till omkullridningar. Omkullridningar associerades med hinder placerade i nedförbacke samt hinder med diken framför. Studiens slutsats var att förhållandet mellan terrängbanans faktorer och risken för att hästen gick omkull karakteriserades och visade en betydande ökning av risken för omkullridning vid ett ökat antal språng på terrängbanan samt språng sent placerade på bansträckningen. Däremot om banan innehöll ett större antal språng men fördelade jämnt över bansträckningen hade det en skyddande effekt. En annan faktor som ökade risken för omkullridningar var att ha en sen starttid. Studien hävdade att mindre erfarna rytture var cirka 20 gånger mer troliga att vara med om att hästen går omkull än professionella rytture.

Fälttävlansskador

Allvarliga olyckor sker årligen inom fälttävlan och kan i de värsta fallen innebära dödsfall hos både häst och rytture. Mycket av den forskning som bedrivits under de senaste åren handlar om vilka skador som förekommer, samt hur dessa uppstår.

Skador hos fälttävlansryttare

En svensk studie utfördes av Ekberg et al. (2011) där syftet var att undersöka omfattningen av skador samt olycks- och riskfaktorer hos en nationell population av fälttävlansryttare, för att få ett bredare perspektiv på skador relaterade till fälttävlan. Studien var en tvärsnittsstudie där retrospektiva data om skador på individnivå under ett år användes. Data som rörde både fälttävlansskador och skadehändelser inkluderades i studien. Inför fälttävlanssäsongen år 2007 utformades ett utförligt frågeformulär i två delar; den första delen av frågeformuläret undersökte rytternas rutin och

träningssupplägg; den andra delen innehöll frågor kring eventuella tidigare skador. Totalt noterades 143 skadehändelser och 203 fälttävlansskador i studien (Ekberg et al. 2011). Av de noterade skadehändelserna inträffade 62,8% under fälttävlansträningar och 37,2% inträffade i samband med fälttävlanstävling. Förekomsten av att skada sig som fälttävlansryttare under ett år var 26,6%. Ryttafel var vanligtvis rapporterade i anknytning till smärre eller måttliga skador medan en tidigare skada ansågs vara en bidragande orsak till allvarigare skador. Ryttarens hänsyn till risktagande identifierades som den enda orsaken till uppkomsten av en första skadehändelse hos ryttaren. Studiens slutsats var att ryttarnas attityd till risktagande innebar en ökad risk för uppkomst av traumatiska skadehändelser och att kvalificeringsnivån var associerad till ytterligare skador hos redan skadade ryttare. De ansåg att förebyggande åtgärder skulle inkludera ingripande hos oerfarna ryttare innan avancemang till en högre nivå samt att det bör utvecklas system för att förhindra utveckling av skador orsakade av överanvändning (förslitnings- eller överbelastningsskador).

I en studie utförd av Whitlock (1999) var syftet att kontrollera vilka skador som förekommer under fälttävlanstävlingar, samt effektiviteten av ryttarens skyddsutrustning. Studiens material bestod av insamlade data från alla fälttävlansskador som hade skett mellan åren 1992-1997 på sammanlagt 54 tävlingsdagar. Antalet ryttare som involverades i studien var 16 940 stycken. Av studiens resultat förekom 193 skador och två dödsfall hos ryttarna. Dödsfallen skedde på högsta nivån i fälttävlan, båda ryttarna avled. Ena ryttaren avled på grund av en huvudskada där hästen landade på ryttaren. Den andra ryttaren avled av en allvarlig skada på bröstet, även då för att hästen landade på ryttaren. De flesta skadorna som förekom hos ryttarna var huvud och ansiktsskador (31,1%), samt skador på axelband (20,7%). Slutsatsen påvisade att fälttävlan är en av de grenar som är farligast inom hästsporten. Från år 1999 utvecklades skyddsutrustningen för hjälm och skyddsväst för ryttare inom fälttävlan och det måste fortsättas utvecklas så skador minskas.

Skador hos fälttävlanshästar

I en studie utförd av Singer et al. (2006) studerades vilka som är de vanligast förekommande skadorna hos hästar som tävlar eller tränar fälttävlan, från en tävlingsdag eller under en säsong. Insamlingen av skador som förekom hos hästarna som skedde mellan ankomst och avfärd från en dags tävling i fälttävlan. Veterinären som fanns på plats följde ett formulär där det angavs information om; när skadorna hände under tävlingen; från vilken kategori ekipaget tävlade i; hur skadad blev hästen; hur allvarlig skadan blev. Under träningsperioden samlades det främst information för hur hästarna tränades inför en CCI tävling. Ryttaren redogjorde för; vad hästen hade för träningsprogram; hur tränas hästen; tid; vilket underlag hästen reds på; lutningen från backträning; hur ofta samt mycket hästen galopptränades. Av alla 290 skador (79%) under fälttävlan resulterade det i att 0.45% av 1000 fälttävlanshästar blev skadade. Den vanligast förekommande skadan hos 249 hästar (86 %) var i lemmarna. Andra skador som förekom hos hästar i denna studie var skador i thorax hos 24 hästar (8 %), huvud- och nackskador hos 17 hästar (6 %). Studiens slutsats visar att fler utredningar om vilka riskfaktorer det finns för benskador, som är karriärhotande hos hästarna som tävlar och tränar fälttävlan.

Murray et al. (2004) utförde en studie med syftet att tillhandahålla en uppskattning av den relativa risken av att hästar drabbas av skador kopplat till hästfall på olika typer av fälttävlanshinder. Studien fokuserade på hästfall som skedde under fälttävlanssäsongen

år 2000 genom att analysera hinderprotokoll från brittiska fälttävlansförbundet (British Eventing). Ett hästfall definierades som en incident där hästens skuldror och bakdel samtidigt nuddar marken och/eller hindret. De variabler som Murray et al. (2004) analyserade var; svårighetsgrad; antal dagar tävlingen utfördes under; hinderdesign (upprätt eller breddhinder); hinderkonstruktion (ifyllt eller öppet). Av de 345 ryttarna som deltog i telefonintervjun svarade 228 stycken att deras hästar inte hade ådragit sig några skador i samband med fallet. Hundratolv stycken rapporterade att deras häst ådragit sig en eller flera skador i samband med fallet medan fem stycken inte kunde ge information vare sig deras häst skadat sig vid fallet. Analys av de olika hinderdesignerna och hinderkonstruktionerna visade ingen betydande koppling till risk för skador. Tretton av hästfallen som förekom i studien skedde på plan mark utan anknytning till ett hinder. Kombinationshinder associerades med en högre risk för skador jämfört med fristående hinder. Jämfört med hinder med landning på land hade hinder med landning i vatten en större risk för skador. Hästar som föll i vatten fanns ha en större risk att erhålla skärsår än hästfall som skedde på land. Slutsatsen av studien var att det i nuläget inte gick att identifiera någon hinderdesign eller hinderkonstruktion som innebar en betydande ökning av förekomsten av skador i de fall där hästen går omkull.

Comyn et al. (2017) utförde en studie vars syfte var att påvisa prevalensen av hästars plötsliga död och dödliga muskuloskeletala skador hos fälttävlanshästar som deltar i tredagarsfälttävlan, samt att beskriva orsaken till dessa hästars plötsliga död. Comyn et al. (2017) genomförde en tvärsnittsstudie med data hämtad från internationella ridsportförbundet, vilken innehöll information gällande; antal starter; dödsfall hos häst; dödliga muskuloskeletala skador hos häst, under åren 2008-2014. I studien användes även obduktionsrapporter och de plötsliga dödsfallen hos fälttävlanshästar klassificerades efter en skala utformad för galopphästar. Studiens resultat fann att 5,8 dödsfall av fälttävlanshästar förekom per 10 000 starter. Prevalensen av muskuloskeletala skador var 62% (3,6/10 000 starter), prevalensen av plötslig död var 24% (16 stycken, 1,4/10 000 starter), samt att 14% av dödsfallen som förekom fanns det inga ytterligare uppgifter om. Det fanns betydande variationer i obduktionsrapporterna. En definitiv dödsorsak fanns i sex av de 16 plötsliga dödsfallen, medan i fem av dödsfallen kunde ingen dödsorsak definieras. Fördelningen av dödliga muskuloskeletala skador jämfört med plötsliga dödsfall är liknande de dödsfall som förekommer hos tävlande galopphästar, men att färre definitiva diagnoser förekom hos fälttävlanshästar. Studiens slutsats var att dödsorsakerna hos hästar som deltar i tredagarsfälttävlan är liknande till dödsorsaker rapporterade hos galopphästar, men att prevalensen av dödsfall, muskuloskeletala skador, samt plötslig död, är lägre. Ett mer standardiserat system för inrapportering av dödsfall skulle vara värdefullt.

Navas de Solis et al. (2018) utförde en studie för att kartlägga vilka faktorer som påverkar hästars plötsliga dödsfall under ridsporttävlingar, träningar eller vid hobbyridning. Studien var en retrospektiv fallstudie där ett frågeformulär skickades ut via internet till veterinärer och hästsamfund i nio olika länder, där dödsfall hos hästar förekommit i anslutning till ridning. Ridsportgrenarna som inkluderades i studien var; fälttävlan; banhoppning; dressyr; distansritt; westernridning; jaktridning; polo; hobbyridning; ridlektioner för tränare. Femtiosju fall uppnådde inkluderingskraven för studien och av dem var fälttävlan den ridsportgrenen där flest hästar dött i anslutning till träning eller tävling. Fyrtioen (71,9%) av hästarna kollapsade under ridpasset och 16 (28,1%) hästar omkom inom en timme efter ridpasset, varav 24 (41,1%) hästar omkom under eller i samband med tävling medan 33 (57,9%) hästar dog under eller i samband med träning eller hobbyridning. Studiens slutsats var att hästar omkom plötsligt i många

olika typer av ridsportgrenar och vid ridning. Dödsfall av hästar var vanligare vid träning eller hobbyridning vilket antyder att register baserade på rapporter från officiella veterinärer underskattar storleken på detta problem. Ryttarskador var inte ovanliga vid ridning av en häst som kollapsar och dör. En definitiv diagnos för dödsorsaken hos dessa hästar uteblev vanligen medan hjärtproblem var den vanligaste diagnosen som föreslogs av respondenterna i studien.

Caston & Burzette (2017) utförde en studie där syftet var att samla in data gällande demografi, träningsrutiner, samt skador hos fälttävlanshästar på lägre nivå, i USA. Caston & Burzette (2017) utförde en webbaserad undersökning där de erhöll information från hästägare och tränare genom att skicka ett frågeformulär till alla medlemmar i den amerikanska fälttävlansföreningen (United States Eventing Association). Resultat gällande vilka skador som var vanligast förekommande var; ligamentskador eller inflammation (17%); ledsjukdom eller inflammation (17%); fot- eller hovskada (17%); muskelsträckning eller muskelskada (17%). De deltagare i studien som besvarade tre eller fler uppföljande frågeformulär var mer sannolika att rapportera en skada än dem som besvarade färre än tre följdfrågeformulär. Studiens slutsats var att data som samlats in under studien har bidragit till insikt i fälttävlanshästars demografi och hantering i USA, vilket kan ge viktig information till veterinärer och hästägare. Informationen i den här studien har även kunnat vara till grund för efterkommande studier gällande fälttävlanshästar i USA.

Ryttarens påverkan på förekomst av skador

Thompson & Nesci (2013) utförde en kvalitativ studie genom att kombinera semistrukturerade intervjuer med att närvara vid bangång av terrängbanan, observera fälttävlanstävlingar och träningsdagar med syftet att få fram fälttävlansryttares motiv, riskbedömning samt erfarenheter. Inbjudan att delta i studien delades ut genom sociala medier, relevanta nyhetsbrev samt på anslagstavlor hos ridsportföretag och tävlingar. Purposiv provtagning användes för internationella ryttare genom personliga inbjudningar via mail, trots att tävlingsnivån var irrelevant för studiens fokus. Totalt deltog 21 stycken ryttare i studien. Resultatet av studien var att samtliga ryttare svarade att fälttävlan är en riskfylld sport men betonade att dem inte tog några onödiga risker. De betonade skillnaden i att samverka med en häst och att samverka med ett föremål, exempelvis en bil eller skidor som är vanligt i andra riskfyllda sporter. Ett fälttävlanskipage som har ett starkt partnerskap mellan häst och ryttare anses utsätta sig för en mindre skaderisk jämfört med ekipage som har ett sämre utvecklat partnerskap, som istället kan innebära en ökad risk för skador. Gällande risken för skador fann studien att ryttarna var mer oroad över att sina hästar skulle bli skadade än för att de själva skulle råka ut för skador. Thompson & Nesci (2013) tolkade detta som att ryttarna undermedvetet ser hästarna som en förlängd del av sig själv vilket i sin tur innebär att deras oro egentligen baseras på en inre självbevaringsdrift. Vidare nämner Thompson & Nesci (2013) att trots denna prioritet för hästarnas välfärd utsätter ryttarna sina hästar för denna erkänt riskfyllda aktivitet, vilket förklaras av att ryttarna tror att dem inte tar några onödiga risker. Ett överdrivet kontrollbehov samt att ryttaren var hämmad av negativa tankar ansågs ge en större risk för skador jämfört med ryttare som fokuserar på positiva tankar och går in på banan med självförtroende, vilket minskade risken. Studiens slutsats var att det finns ett behov att fastställa om och hur en individs frivilliga risktagande kan påverkas av ansvaret för en annan människa eller djur men att det krävs ytterligare studier för att kunna fastställa det.

MATERIAL OCH METODER

Utifrån problemformuleringen och frågeställningarna påbörjades datainsamlingen genom att samla information från ett antal vetenskapligt granskade artiklar. Den grundläggande basen för det fortsatta arbetet i en studie är en väl genomförd litteratursökning (Olsson & Sörensen 2011). Sökningen efter vetenskapligt granskade artiklar genomfördes på olika digitala databaser; Primo; Science Direct; Research Gate. Nyckelord som användes vid sökningar på digitala databaser var; fälttävlan; eventing; cross country horse; injuries. Tolv artiklar bedömdes lämpliga att inkludera i studien med syftet att sätta in studien i ett sammanhang hos läsaren, samt att berika studiens diskussion. Det är fördelaktigt att vara väl förberedd genom att vara inläst på tidigare forskning, samt teoretiskt grundad kunskap, inför genomförandet av en kvalitativ intervju (Patel & Davidson 2003). Den tidigare forskningen var inte tillräcklig för att kunna besvara studiens frågeställningar gällande de historiska förändringarna i fälttävlan över tid, sett till deltagande (genus och sportens utövare). För att komplettera de vetenskapliga artiklarna kom den andra delen att utgöras av fyra kvalitativa intervjuer utifrån muntlig historia. Respondenterna i intervjuerna skulle ha en långvarig erfarenhet av fälttävlan för att kunna minnas tillbaka i tiden och dela med sig av sina erfarenheter. En intervjuguide användes vid samtliga intervjuer (se Bilaga 1). Intervjuerna var semi-strukturerade med en låg grad av standardisering (Patel & Davidson 2003). Två av intervjuerna genomfördes på plats i Strömsholm medan de andra två intervjuerna genomfördes via telefonsamtal. Samtliga intervjuer spelades in med syftet att kunna lyssna på intervjun flera gånger. Det inspelade materialet från intervjuerna transkriberades innan de därefter analyserades med hjälp av manifest innehållsanalys (Olsson & Sörensen 2011). I samband med innehållsanalysen delades respondenternas svar in i olika teman, vilka sedan sammanfattades för att få fram studiens resultat.

Kvalitativ intervju

Syftet med kvalitativa metoder är att identifiera teman eller beskrivningar som skildrar sammanhang i omvärlden eller en individs livsvärld (Olsson & Davidson 2011). Inför första intervjun utarbetades en intervjuguide innehållande de frågor som kom att användas under intervjuerna (se Bilaga 1). Intervjuerna var semi-strukturerade vilket innebar att intervjuaren utgick från intervjuguiden. Ordningen frågorna ställdes under intervjun kunde variera samt att spontana följdfrågor kunde förekomma. Vid kvalitativa intervjuer är det vanligtvis en låg grad av standardisering samt strukturering (Patel & Davidson 2003). En låg grad av standardisering innebär att det inte finns förutbestämda svar på frågorna, samt att frågorna kunde ställas i den ordning som förefall sig naturligt under intervjun (Olsson & Sörensen 2011). En låg grad av strukturering innebär att frågorna är öppna för tolkning av respondenterna där de utgår ifrån sina egna erfarenheter och värderingar (Olsson & Sörensen 2011). Intervjuerna genomfördes objektivt för att intervjuprocessen inte skulle påverka verklighetsanknytningen av respondenternas minnen (Nyhan & Flynn 2016). I början av intervjun gavs en sammanfattande bakgrund av studiens problemformulering och syfte för att hjälpa respondenten bygga upp ett sammanhang till studien (Patel & Davidson 2003). Den första frågan i intervjuguiden var neutral och handlade om personens bakgrund inom fälttävlan (Patel & Davidson 2003). Den första intervjun fungerade även som en provintervju för att testa frågorna inför resterande intervjuer (Patel & Davidson 2003). Intervjuguiden bedömdes fungera bra vid den första intervjun och reviderades därför inte inför resterande intervjuer.

Muntlig historia

Muntlig historia är en forskningsmetod för att samla, bevara samt tolka minnen och röster hos samhällen, människor eller dem som har deltagit i historiska händelser (Oral History Association 2020). Muntlig historia utgör både den äldsta typen av historiska undersökningar, då den användes innan människor kunde skriva, samt att den används vid modern insamling av data med hjälp av röstinspelningsteknologi (Oral History Association 2020). Generellt beskrivet utförs muntlig historia genom att en väl förberedd intervjuare genomför en intervju med en respondent. Intervjun spelas in och därefter blir innehållet transkriberat, sammanfattat och sedan arkiverat (Oral History Association 2020). Vid användande av muntlig historia måste det göras en bedömning huruvida respondenternas retrospektiva minnen kan anses tillförlitliga (Nyhan & Flynn 2016). Intervjuerna som har genomförts i studien bygger på muntlig historia eftersom respondenterna har fått minnas tillbaka i tiden och besvara frågeställningarna utifrån sina egna erfarenheter och minnen. Muntlig historia är relevant för denna studien för att kunna belysa den historiska förändringen i fälttävlan.

Genusperspektiv

Ridsporten har ur ett historiskt perspektiv varit starkt präglad av militären och fälttävlan är inget undantag. För att kunna studera och beskriva fälttävlans framväxt över tid behövdes ett genusperspektiv för att försöka förklara hur, när och varför förändringar har skett, särskilt när det kommer till deltagande. I artikeln *Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning* diskuterar Hirdman (1988) begreppet genus som en svensk motsvarighet till engelskans "gender". Hirdman (1988) definierar genus som "en utveckling från begreppet 'könsroll' via 'socialt kön'". Genus kan ses som ett symbiotiskt begrepp utifrån biologiska skillnader mellan män och kvinnor. På grund av särhållandet av dessa biologiska skillnader leder detta till sociala normer och fördomar, vilket därefter kan påverka biologin. Hirdman (1988) menar vidare att män och kvinnor inte föds in i dessa genusformeringar utan att de skapas till det. Enligt Hirdman (1988) är de djupaste och ursprungligaste sociala system ett resultat av genusskapande; det vill säga historiskt och geografiskt lagrade fördomar om vad "man" och "kvinna" innebär. Nilsson & Waldemarson (2016) beskriver utvecklingen av begreppet genus från att ha varit ett grammatiskt begrepp som särskiljer "han" och "hon" till att förklara identifieringen och förståelse av innebörden i socialt kön och den sociala könsrollen. Nilsson & Waldemarson (2016) beskriver vidare att ett biologiskt kön särskiljs från genus som en könsroll eller en social konstruktion. Genus som en social konstruktion har formats enligt kulturella beteenden och förväntningar i förhållande till en könsroll; där värderingar, normer och attityder appliceras på rollen (Nilsson & Waldemarson 2016).

Urval

Urval till de kvalitativa intervjuerna skedde genom att respondenterna skulle uppfylla vissa kriterier; minst 30 års erfarenhet av sporten; bred anknytning till sporten. Eftersom studien har ett historiskt perspektiv var det viktigt att personer med lång erfarenhet av fälttävlan deltog i studien. Eftersom studien även har ett genusperspektiv valdes respondenter från olika biologiska kön. Det var även av vikt att respondenterna i studien hade en bred kunskap inom fälttävlan genom att ha varit aktiv inom flera olika delar av sporten, med syftet att de skulle vara representanter för fälttävlan för att styrka tillförlitligheten vid användning av muntlig historia (Nyhan & Flynn 2016).

Respondenternas kunskap innefattade erfarenhet från tre eller fler av följande kategorier inom fälttävlan; ryttare; tränare; banbyggare; förbundskaptens; landslagsryttare; landslagsveterinär. Ingen specifik nivå gällande ryttarresultat, tränarutbildning eller motsvarande eftersöktes utan mer fokus låg på att välja etablerade profiler med erkänd kunskap om fälttävlan och dess utveckling över tid. En lista på personer som uppfyllde kraven upprättades, där de fyra första som valdes ut tackade ja till att delta i studien. De utvalda respondenterna har lång erfarenhet med olika spetskunskaper som kompletterar varandra. Respondenterna kontaktades via mejl där de fick en kort sammanfattning av studiens syfte, samt vår bakgrund, tillsammans med en förfrågan att delta i en intervju. När respondenten hade tackat ja diskuterades det fram ett lämpligt datum att genomföra intervjun på. De fyra respondenterna benämns med fingerade namn i denna studien. Intervjun genomfördes med Gunnar och Karin på Strömsholm i samband med att de kom dit på grund av andra arbetsåtaganden. Intervjuerna med Klas och Jonas genomfördes över telefon då det geografiska avståndet bedömdes vara för långt för att kunna mötas enbart med syftet att genomföra dessa intervjuer.

Tabell 1. Sammanställningen visar erfarenheten av fälttävlan hos respondenterna som deltog i studien

Respondent	Kön	Ålder	Antal års erfarenhet av fälttävlan*	Aktiv som tränare	Aktiv som ryttare	Banbyggare	Erfarenhet av landslags-sammanhang
Gunnar	Man	76 år	55 år	Ja	Ja	Ja	Ja
Karin	Kvinna	61 år	44 år	Ja	Inte längre	Nej	Ja
Klas	Man	67 år	51 år	Ja	Inte längre	Ja	Ja
Jonas	Man	52 år	38 år	Ja	Ja	Ja	Ja

*År av erfarenhet är beräknat utifrån det året respondenten debuterade i fälttävlan som tävlingsryttare, vilket innebär att respondenten kan ha haft erfarenhet av fälttävlan innan dess på andra sätt

Innehållsanalys

Innehållsanalys är en metod för att vetenskapligt analysera skrivna dokument eller texter som återger tal (Olsson & Sörensen 2011). Med innehållsanalys eftersträvas att relatera kommunikationsinnehållet till mänskligt beteende, social organisation eller historisk utveckling. Manifest innehållsanalys syftar till att tolka de synliga och uppenbara komponenterna i textinnehållet (Olsson & Sörensen 2011). Efter att intervjuerna transkriberades användes manifest innehållsanalys genom att färgmarkera olika huvudteman i texten. De olika huvudteman som utmärktes var; deltagande; riskfaktorer/säkerhetsarbete; ryttarskador; hästskador. De färgmarkerade styckena klipptes ut och sattes in i ett nytt dokument där de sorterades efter färg/tema. Deltagande samt riskfaktorer/säkerhetsarbete var tillräckligt stora för att delas in i underkategorier medan ryttarskador och hästskador endast analyserades som huvudkategorier. Deltagande delades upp i kategorierna; vem deltog?; sportens utveckling. Riskfaktorer/säkerhetsarbete delades upp i underkategorierna; skyddsutrustning; säkerhetsåtgärder; banbyggnad.

Det som kategoriserades under ”deltagande” analyserades med fokus på genus, den historiska förändringen av vilka som utövat fälttävlan, samt framtida utmaningar för sportens utveckling. Framtida utmaningar för fälttävlans utveckling kom att utgöra en så pass stor och intressant del i studien att det senare kom att bli en egen kategori. Kategorierna gällande säkerhetsarbete samt skador analyserades med fokus på den historiska förändringen, samt genom att jämföra respondenternas svar med tidigare forskning. Därefter sammanfattades informationen samt eventuella skillnader/likheter mellan respondenternas svar inom varje tema.

Resultatets kvalitet

Resultatet i kvalitativa studier handlar vanligtvis om att presentera något på ett sådant sätt att nya innebörder skapas (Olsson & Sörensen 2011). De innebörder som skapas utgör grunden för resultatets kvalitet tillsammans med struktur samt teoritillskottet (Olsson & Sörensen 2011). Genom att studien reducerar komplexiteten och har en överskådlighet uppnås kravet på struktur. Gällande kvaliteten på teoritillskottet bedöms huvudsakligen utifrån om det ens finns något teoretiskt inslag i studien och syftar till hur väl studiens resultat är relaterat till tidigare forskning. Finns det en överensstämmelse mellan tolkning och verklighet i studien innebär det att det finns validitet i studien (Olsson & Sörensen 2011). Ett centralt kvalitetskriterium är att tolkningen är förankrad i ett erfarenhetsmässigt underlag, oavsett verklighetssyn (Olsson & Sörensen 2011).

I kvantitativ forskning innebär validitet att studiens metod uppnår giltighet, det vill säga om det som undersöks i studien är det som avsetts undersökas (Patel & Davidson 2003). Reliabilitet innebär att studiens metod uppnår tillförlitlighet – att det som undersöks i studien undersöks på ett tillförlitligt sätt (Patel & Davidson 2003). I kvalitativ forskning kan det istället kopplas till att studiens tillvägagångssätt har varit grundligt och transparent. För att uppnå detta redogörs samtliga steg i tillvägagångssättet som använts i denna studie. Ett annat viktigt begrepp inom kvalitativ forskning är reflexivitet, vilket syftar till att forskaren använder ett ärligt och trovärdigt tillvägagångssätt (Tracy 2010). Reflexivitet innebär att forskaren är medveten samt reflekterar över sin påverkan på studien, utifrån sin egen förförståelse av ämnet (Tracy 2010). För att kunna fånga in de olika områdena i studien gjordes bedömningen att våra ämneskunskaper inom ridsport och fälttävlan var fördelaktiga för att bättre kunna tolka resultatet. Genom vår förförståelse inom ridsport har vi enklare kunnat hitta och förstå den tidigare forskning som vi har kartlagt, jämfört med om vi inte hade varit insatta i området. Vår förförståelse har också medfört att vi inför intervjuerna har kunnat formulera en intervjuguide som bygger på viss insikt i fälttävlan. Det har medfört att den dialog och det samtal som förts med respondenterna blev mer fördjupad, än om vi helt saknat kunskap om ridsport eller haft mycket begränsat kunskap om ridning.

Forskningsetik

Det här arbetet följer Sveriges Lantbruksuniversitetets riktlinjer för hantering av personuppgifter samt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. När forskning bedrivs måste det först vägas mot individskydds kravet för att undvika negativa konsekvenser för uppgiftslämnare i studien (Vetenskapsrådet 2002). Vid vetenskapliga undersökningar måste de forskningsetiska principerna följas, vilka har till syfte att tillhandahålla normer gällande förhållandet mellan uppgiftslämnare och forskare för att undvika konflikter mellan forskningskravet och individskydds kravet. Det finns fyra generella huvudkrav på forskningen som kan konkretiseras utifrån individskydds kravet; informationskravet; samtyckeskravet; konfidentialitetskravet; nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002).

Informationskravet

Informationskravet innebär att forskaren ska informera deltagare i studien om villkoren för deras deltagande och deras uppgift i studien (Vetenskapsrådet 2002). Deltagarna ska även informeras om att deras medverkan i studien är frivillig och att de har rätt till att avbryta sin medverkan. Informationen till deltagarna i studien ska innehålla allt som

rimligen kan tänkas påverka deltagarna villighet att medverka i studien (Vetenskapsrådet 2002). Deltagarna i studien har erhållit information om detta.

Samtyckeskravet

Det andra huvudkravet är samtyckeskravet som innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma över sitt deltagande i studien, samt att forskaren måste erhålla deltagarens samtycke för att få utföra studien (Vetenskapsrådet 2002). Samtyckeskravet innebär också att deltagarna i studien självständigt bestämma på vilka villkor och hur länge som de medverkar i studien. Deltagarna i studien kan när som helst avbryta sin medverkan i studien utan att det ska medföra negativa konsekvenser för dem. Forskaren får inte försöka påverka deltagarens beslut om samtycke, samt att det ej bör föreligga ett beroendeförhållande mellan forskare och deltagare i studien (Vetenskapsrådet 2002). Deltagarna har erhållit information om detta och gett sitt samtycke till att delta i studien.

Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet innebär att alla personuppgifter för de som deltar i studien ska vara konfidentiellt samt förvaras på ett sätt som skyddar dem från att obehöriga kan ta del av dem (Vetenskapsrådet 2002). Även om personuppgifter beskrivs tillräckligt detaljerade, utan att nämna enskilda personer vid namn, finns det en risk att vissa läsare kan identifiera en deltagare i studien. Därför måste forskaren i största möjliga mån vidta åtgärder för att försvåra att utomstående identifierar individer som deltar i studien (Vetenskapsrådet 2002). Deltagarna i studien är anonyma och beskrivs på ett sådant sätt som försvårar för utomstående att identifiera respondenterna. Deras personuppgifter behandlas konfidentiellt. Deltagarna omnämns i studien med uppdiiktade namn för att läsare inte ska kunna identifiera respondenterna.

Nyttjandekravet

Det fjärde huvudkravet är nyttjandekravet, vilket innebär att de uppgifter som samlats in gällande enskilda personer inte får utlånas till kommersiellt bruk, utan enbart får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2002). Uppgifter om enskilda personer som samlats in för forskningsändamål får inte användas för åtgärder eller beslut som direkt påverkar någon av deltagarna i studien, om inte den berörda deltagaren gett sitt medgivande (som exempelvis tvångsintagning) (Vetenskapsrådet 2002). Uppgifter som samlas in i studien kommer enbart användas för forskningsändamål.

Sveriges Lantbruksuniversitets policy för att hantera personuppgifter

Sveriges Lantbruksuniversitet hanterar personuppgifter i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 (vanligen hänvisad till som dataskyddsförordningen) och all behandling av personuppgifter inom universitetets verksamhet är Sveriges Lantbruksuniversitet ansvarig för (Sveriges Lantbruksuniversitet 2019). Sveriges Lantbruksuniversitet ska se till att alla personuppgifter som behandlas är skyddade av lämpliga åtgärder som säkerställer en säkerhetsnivå som är anpassad till risken med behandlingen av personuppgifterna. Personuppgifter som Sveriges Lantbruksuniversitet ansvarar för lämnas inte över till andra parter utan rättsligt stöd (Sveriges Lantbruksuniversitet 2019).

I denna studien följde vi de etiska principerna genom att deltagarna har fått information

om; vad det innebär att vara med i studien; att intervjuerna kommer vara cirka en timme långa; att deras personuppgifter kommer behandlas konfidentiellt. Samtliga respondenter har gett sitt samtycke till att delta i studien samt till att intervjuerna spelas in. Samtycket innebär att respondenten när som helst kan dra tillbaka sitt samtycke till sin medverkan. Inspelat material, transkriptioner och personuppgifter kommer att förvaras på ett sätt som gör att utomstående personer inte kan komma åt informationen.

RESULTAT

Deltagande - Vem deltog?

Respondenterna beskrev vilka som deltog i fälttävlanstävlingar under de olika tidsperioderna som de själva varit aktiva. Resultatet beskriver deltagandens ålder och könsfördelning över tid. Under 60-talet upplevde en av respondenterna att åldersspannet var mellan 20 till 35 år då dessa sedan behövde fokusera på sina yrkeskarriärer. Detta kom senare att gradvis förändras och Jonas betonade att åldersspannet under 80-talet låg mellan 14 till 60 år när han började tävla.

Idag håller man på längre än vad man gjorde förr. Det har att göra med att folk är mer professionella och livnär sig mer eller mindre på sitt ridande. Förr hade man ridningen på sidan av sitt jobb och slutade rida vid cirka 30 till 35 års började det ställas mer krav att prestera på sitt yrke och tjäna pengar. Det är mer affärstänk med ridningen idag och därför håller man på längre.

(Gunnar)

Redan på 60-talet fanns det generella bestämmelser från vilken ålder som barn fick börja tävla i dressyr, banhoppning eller fälttävlan. Jonas talade om att det arrangerades juniorsamlingar, en form av träningsläger, för juniorer med ambition att rida europamästerskap för juniorer på stor häst. Det infördes även särskilda klasser för unga ryttare i Sverige på 80-talet där de fick möjlighet att tävla mot sin egen åldersgrupp, annars tävlade alla hästar mot varandra oavsett om ryttaren var 14 eller 60 år.

På den tiden hade lätta klassen ofta en avdelning för ungdomar från 14 till 21 år. Då var det så att man började säsongen på västkusten med Falkenberg, Varberg och Halmstad, och då var det oftast en lätt ungdomsklass för 14 till 21 år. Det var rätt vanligt på många tävlingar, så då tävlade man faktiskt i sin ålderskategori.

(Jonas)

Majoriteten av respondenterna var överens om att det från början var mest män som red fälttävlan och att de fortsatte att dominera inom svenska landslaget under väldigt många år. De menade vidare att kvinnors deltagande har ökat under tid och att det numera är mer jämnt fördelat eller mot majoritet av kvinnor. Karin ansåg att könsfördelningen inom fälttävlan har varit ganska jämnt fördelad mellan kvinnor och män sedan hon började tävla i slutet på 70-talet, förutom på svenska tävlingar där det varit en majoritet av kvinnor.

När man lade ner ridskolan på Strömsholm, man la ner ridskolan i militär regi, förut gick officerare och underofficerare långa kursen på ridskolan. I den kursen ingick det att rida fälttävlan, kapplöpning, hoppning, dressyr, och körning. Då när den lades ner så minskade och försvann hästarna från regementet, så att det blev en automatisk avklingning av de militära så att säga.

(Gunnar)

När jag började var det väldigt mycket militärer som red fälttävlan. [...] Militären slutade ju med hästar i armén 1967, och då blev det privat på ett annat sätt. Då var det ändå de här militärerna

som byggde vidare och höll i det hela. De höll träningar så nästan alla hade en anknytning till dom här egentligen militärerna. [...] Falkenberg hade ju en första maj-tävling som var jättestor på 70-talet. Det var nästan 150 stycken ryttare som red, och då hade ju kvinnorna kommit in mer och mer. Men ändå var det ju så vad gäller landslagen så var det ju väldigt mycket män som dominerade på det sättet.

(Klas)

De alla var överens om var att de inte har upplevt att kvinnor har behandlats annorlunda än män, utan att kvinnliga ryttare har haft samma förutsättningar att komma med i landslaget som män, det som var viktigt var att ha en tillräckligt bra häst.

En kvinna som hade en jätte, jättefin häst som var väldigt lovande. Det var verkligen inte så att hon, nu hade ju jag inga detaljer så, men man såg ju att hon blev uttagen och rida stora tävlingar.

(Jonas)

Utveckling av säkerhetsarbete

Något som alla respondenterna var överens om var att Sverige är ledande vad gäller säkerhetsarbete inom fälttävlan. Klas hävdade att ”vi är före det internationella ridsportförbundet med riktlinjer för banbyggnad och testar saker *åt* det internationella ridsportförbundet”. Säkerhetsarbetet har också utvecklats ytterligare med tiden. En av respondenterna talade om att det nästan alltid har funnits ambulanser på plats under terrängmomentet i fälttävlan, eftersom militären vanligtvis hade bra med medicinska resurser. Däremot har en hindrande faktor till utvecklingen av säkerhetsarbetet inom fälttävlan internationellt varit att alla länder inte har varit positivt inställda till att göra sporten säkrare, eftersom det finns en gammal tradition i att fälttävlan *ska* vara farligt. På 70-talet var det normalt att endast två tredjedelar av ryttarna faktiskt kom i mål under terrängmomentet. Till exempel fanns det metoder tidigare som idag aldrig skulle tillåtas:

Jag red VM i Horsens. Det var en väldigt svår bana och då var det väldigt många som inte kom runt. Då var det någon som slog runt, det var en irländare, som de hämtade och bar på en dörr därifrån. Så ambulansen var i alla fall inte där.

(Gunnar)

Några av respondenterna ansåg att tränare idag behöver ta större ansvar för kunskapsutbytet på träningstillfällen, för att reducera risken för olyckor och skador ytterligare. En av respondenterna ansåg att moderniseringen av fälttävlan till det kortare formatet har lett till att ryttare är mycket sämre tränade idag än vad de var förr i tiden. Klas hävdade vidare att ”har du inte fysisk kondition då kan du inte tänka klart heller”. Respondenten berättade om att förr hade ryttarna gymmaskor och träningsoverall då man sprang banan vid bangång i terrängen. Om ryttaren springer banan runt, istället för att promenera runt, ger det en psykologisk effekt av att hindren uppfattas mycket mer likt som det sedan kommer upplevas från hästryggen i högre hastighet.

Skyddsutrustning:

Fälttävlan har sedan begynnelsen varit en sport med många riskmoment vilket också resulterat i många olyckor. Under den tidiga utövningen av fälttävlan användes inte någon specifik skyddsutrustning. Ryttarna red oftast i jockeysadlar, vilket en av respondenterna ansåg var betydligt säkrare än sadlarna som används idag.

Man hade en jockeysadel då, det var ju bara en läderlapp med två stigbyglar på. Ur säkerhetssynpunkt så kanske det var bättre för om hästen krockar i hindret så kunde du inte sitta emot utan du singlar iväg och kommer bort från hästen. Idag är sadlarna nästan som en

riddarutrustning som man sitter fast i. Man sitter väldigt djupt i sadeln och krokar hästen i hindret så kommer du inte ifrån hästen utan du hamnar under istället.

(Klas)

En annan respondent talade om samma problem men menade att de berodde på att ryttaren hade för långa stigläder. Respondenten poängterade även tränarens ansvar i att utbilda elever gällande risker av felaktigt användande av utrustning.

Vi kunde se hur många ponnyryttare, framförallt och juniorer, red med för långa stigläder. De var inte tillräckligt starka i sina ben eller tyckte att det var jobbigt så att de red med lite längre stigläder. Det gjorde att när hästen gick omkull så kunde man klamra sig fast mer och då åkte man inte av. Om du har kortare stigbyglar och verkligen står upp så när hästen hakar i så flyger du och då flyger du av längre bort från hästen. Så det där fick vi som tränare vara väldigt uppmärksamma på; att vi verkligen såg till att elever satt med tillräckligt korta stigläder.

(Karin)

När hjälmarna introducerades var de till en början av pressad kork och det fanns till en början ingen specifik säkerhetsklassning som krävdes för att få använda hjälmen på tävling. Några av respondenterna berättade att de red utan hjälm när de tränade för att inte riskera att smutsa ner tävlingshjälmen.

När jag hade ridit min fjärde fälttävlan då önskade jag mig verkligen en jockeyhjälm, för det såg jag att de bra ryttarna hade. Så då fick jag det i födelsedagspresent när jag fyllde 15år, en jockeyhjälm, innan dess hade jag ridit med min vanliga kask.

(Jonas)

En av de nyare typerna av skyddsutrustning är skyddsvästen, vilken bemöttes med blandade känslor hos respondenterna. De tidiga modellerna av skyddsvästen, som kom under 80-talet, behövde vara väldigt väl tillpassade till ryttaren för att inte upplevas som obehagliga eller hindrande.

Första gången jag blev utsatt för säkerhetsväst var när vi skulle rida OS i Los Angeles 84. Då fick vi en väst när vi åkte dit men inte fan så använde man den. Då tyckte man att den var oerhört hindrande.

(Gunnar)

De yngre respondenterna, som började rida fälttävlan i slutet av 70-talet eller i början av 80-talet, ansåg att skyddsvästen var ett välkommet tillskott i utbudet av skyddsutrustning. De menade att det krångligaste med användningen av skyddsväst var att se till att skyddsvästen hade rätt säkerhetsmärkning.

Vi köpte det direkt! Jag tror att den kom ganska tidigt och det var ganska så självklart för oss att rida med säkerhetsväst. Det var aldrig ett problem med det, utan tvärtom. Jag tror att alla i fälttävlan är öppna för säkerhetstänket.

(Karin)

Min första skyddsväst köpte jag typ en halvtimme innan jag red VM i Stockholm.

(Jonas)

Samtliga respondenter var överens om att utvecklingen av skyddsutrustning har exploderat den senaste tiden och att hjälmar och skyddsvästar som används idag är oerhört mycket mer skyddande än de som användes i början av deras ryttarkarriärer. Den uppblåsbara skyddsvästen nämns som det modernaste tillskottet gällande skyddsutrustning. Gunnar menade att när det i huvudsak var militärer som utövade fälttävlan var det ett helt annat synsätt på säkerhet. Idag finns det ett tydligt

säkerhetstänk inom fälttävlan och det ses mer som en självklarhet att skyddsutrustning är en viktig del i detta. Däremot framfördes det av några av respondenterna att skyddsutrustningen i sig inte reducerar uppkomsten av skador.

Säkerhetstänket har ju exploderat vad det gäller utrustning, skyddsvästar, hjälmar och hur man tänker med hindren, det fanns ju inte. Men sen om du frågar mig om jag tycker sporten är säkrare nu än när jag red på den tiden; nej, egentligen inte. För det fanns, som jag sa innan, något slags fälttävlansförnuft på den tiden.

(Jonas)

Banbyggnad

Utformningen och placeringen av terrängbanans hinder påverkar banans svårighetsgrad och det är viktigt att banbyggaren utformar banan med svårigheter som motsvarar rätt nivå. Respondenterna fick reflektera över hur synen på banbyggnation har förändrats över tid, samt vad som skiljer moderna banor jämfört med när de började tävla.

Respondenternas svar gällande banbyggnation var något varierande. Respondenterna beskrev banbygget förr i tiden som; skogsbanor; glesare mellan hinder; större; tuffare; högre lägstanivå på tävling; banbyggarna hade oftast varit framgångsrika ryttare själva men det fanns inga regler för vem som fick bygga.

Då kunde vilken tokdåre som helst gå ut och bygga förstår du. Då kunde en banbyggare säga till dig att ”nu ska jag bygga fast dig så att du inte kommer runt”. De kunde alltså säga så till ryttare att de skulle göra det så svårt att du inte skulle kunna komma runt banan, och vara nöjda med att säga det.

(Gunnar)

Modern banbyggnation beskrevs som; öppna fält; mycket mer snedställda hinder; smalhinder; rishinder; tätare hinderföljd; mer tekniskt; konstnärligt utformade hinder; standardiserade banor; utlösningbara hinder; vanligt med banbyggare idag som själva aldrig har ridit.

Idag i vattenhinder så har du ett vattendjup som är cirka 20-30 cm och det är väldigt bra botten. Förr så kunde man landa i vad fan som helst. Du byggde inte sådana komplexa vattenhinder som används idag, utan du använde oftast naturliga vatten som du hoppar ner i. Då fick man se till att det var en någorlunda bra botten, men det är sådana hinder som har förändrats mycket.

(Gunnar)

En av respondenterna talade om trender som förekommit gällande banbyggnad där det upptäckts att ryttare red slarvigare och tappade respekt för vissa typer av terränghinder. Respondenten menade vidare att banbyggare övergick då till att idag bygga mer tekniskt krävande banor som kräver ordentligare grundridning av ryttaren.

Man upptäckte att ryttarna började rida mer slarvigt och chansade mycket mer. De tog inte hästarna runt och red noggrant, utan då red man bara liksom ut dem.

(Karin)

Några av respondenterna beskrev läget förr som att ”vissa banbyggare ville sätta dit en”, vilket visar prov på mod hos ryttarna då de valde att starta trots den vetskapen. Flera av respondenterna tog upp att idag finns det mycket tydligare riktlinjer för hur banor och hinder får vara utformade och tydligare formulerade reglementen. Klas talade vidare om att i det tidigare riktlinjerna fanns det mest specifikationer gällande hindermått medan idag är riktlinjerna mycket mer utförliga och tar hänsyn till exempelvis hinders bakgrund. Klas påengterade att ”idag tänker vi att alla endagarstävlingar ska vara utbildande”.

Ryttarskador

Fälttävlan är ofta associerat med ryttarskador och respondenterna fick reflektera över vilka skador de själva drabbats av eller upplevt som åskådare. En av de vanligast förekommande ryttarskadorna, som samtliga respondenter nämnde, var benbrott såsom; nyckelbensbrott, revbensbrott. Andra vanligt förekommande skador hos fälttävlansryttare, som nämndes av respondenterna, var; stukningar; bäckensskador; att bli mörbultad; hjärnskakningar. Några av respondenterna poängterade att det vanligaste som händer vid en omkullridning är ryttaren ramlar av utan att skada sig. En av respondenterna nämnde rotationsfall som en orsak till många allvarligare skador i slutet av 90-talet. Några av respondenterna talade om hjärnskakningar inte togs på allvar förr i tiden men att ”hjärntrappan” är ett positivt steg i utvecklingen. Författarnas anmärkning: Hjärntrappan är ett hjälpmedel som i sex steg förtydligar för ryttare hur de ska förhålla sig vid en eventuell hjärnskakning (Svenska Ridsportförbundet 2019b). Hjärntrappan innehåller även en lista på vanliga symptom för hjärnskakning och har utvecklats för att minimera risken för bestående skador efter en hjärnskakning (Svenska Ridsportförbundet 2019b). Klas ansåg att det förebyggande arbetet går framåt från att det infördes en maxgräns på tre avramlingar under en och samma ritt i mitten på 50-talet.

Jag var på ett VM och tittade, jag red inte själv då, och då var det en engelsk tjej som ramlade av och blev medvetslös. Då sprang publiken fram och gav henne tre örfilar så att hon vaknade och kastade upp henne på hästen så att hon kunde fortsätta.

(Gunnar)

Klas förklarade att idag blir en ryttare diskvalificerad vid första avramlingen, mycket på grund av att det utförts studier där de funnit att de allvarligare olyckorna skedde i samband med den andra omkullridningen på samma bana.

En av respondenterna poängterade att fälttävlan inte är den enda ridsportgrenen som innehåller skador, utan att det förekommer olyckor även inom banhoppning och dressyr. Han ansåg även att allvarligare skador inte förekommer i lika stor utsträckning som smärre skador, men att media lyfter de allvarligare olyckorna inom fälttävlan tydligare än olyckor som förekommer inom andra ridsportgrenar. Flera av respondenterna förklarade att det nog egentligen inte är fler skador som förekommer inom fälttävlan idag jämfört med tidigare utan att det snarare beror på exponentiell ökning i samband med det ökande antalet utövare inom sporten.

Nu är tidningarna jävligt vakna när det händer något i fälttävlan och skulle de rapportera om vad som händer i kapplöpning eller även i andra grenar så, jag tror rapporteringen är lite ensidig. [...] Sen ska man inte sticka under stolen med att det förekommer skador och det är ju naturligtvis väldigt mycket mer starter nu i hela världen än vad det var tidigare. Så det är fler som rider fälttävlan nu och den sortens saker som man måste ta hänsyn till.

(Gunnar)

Hästskaador

Det förekommer emellanåt att även hästar drabbas av skador vid utövande av fälttävlan. Respondenterna reflekterade över vilka skador de varit med om har drabbat deras egna hästar eller som de upplevt andras fälttävlanshästar drabbas av. Respondenterna hade tills största del upplevt samma typer av skador hos fälttävlanshästar. Samtliga respondenter nämnde senskador som en av de vanligast förekommande hästskadorna inom fälttävlan. Andra typer av skador som upplevdes vanliga var; gaffelbandsskador;

benbrott; vätskebrist; muskelskador. En av respondenterna ansåg att en förebyggande åtgärd för att förhindra uppkomsten av skador är att arbeta utifrån ett systematiskt träningsystem.

Viktigt att du bygger upp hästen så att den tål träning. En sak som är väldigt viktigt är undervisning i hästens anatomi, så att man får en väldigt bra grund. Det är egentligen det som saknas hos ryttare idag. De utbildningar som finns är väldigt bra med tanke på att man blir medveten om de här sakerna.

(Gunnar)

Senskador kan vara ett resultat av att du inte har tränat eller inte har värmt upp ordentligt så att du får en överansträngning. Och det är inte säkert att den gången senan går av är den gången du har överansträngt det, utan det kan ha skett tidigare.

(Klas)

En av respondenterna upplevde att dagens ryttare är mycket bättre på att "läsa av" sina hästar och är bättre på att exempelvis kyla hästens ben efter målgång, som ett sätt att minimera skador. Klas upplevde det som att det var tydligare synligt på 60- till 70-talet när skador uppkommit hos hästar medan idag plockas hästar bort vid uppföljande besiktningar utan att det synliggörs. Jonas ansåg istället att tävlingsveterinärer följer de instruktioner som finns att tillgå från det internationella ridsportförbundet, men att det idag saknas ett system för hur skador ska rapporteras in. Vidare belystes att skadestatistiken gällande fälttävlansrelaterade skador är väldigt bristfälliga, både på nationell och internationell nivå.

När man tittar på statistiken så finns det ju väldigt, väldigt bristfällig statistik, alltså statistiskt material. Insamling av data är ju ett jättestor problem, även i Sverige. [---] Om du har en veterinär på en tävling i Sverige - så är det en häst som linkar i mål på tre ben och är kraftigt halt - så noteras det men det förs inte in i någon statistik. Så det där det ska vi försöka ändra på.

(Jonas)

En av respondenterna tog upp att en vanlig orsak till att fälttävlanshästar slutar tävla är att de blir för gamla. Han menade att den allsidiga träningen gör fälttävlanshästen så pass hållbar att den är i tävlingsmässigt skick även vid högre ålder, samt att om hästen tränas allsidigt med ett genomtänkt system kan det resultera i att minska förekomsten av skador.

Om man tittar på fälttävlanslandslaget så är hästen oftast för gamla. De fälttävlanshästarna lever väldigt länge och då kan man tänka på vad det beror på. Det beror säkert på att de hästarna får en väldigt omväxlande träning - då pratar jag om de bästa situationerna - och den omväxlande träningen gör att de håller längre. Det är det positiva med hela systemet i fälttävlan; att det är väldigt omväxlande träning mellan dressyrarbetet, hoppning och konditionsbiten. Då får du hela kittet på nått vis, vilket gör att hästarna blir upptränade. Visst kan hästarna bli missköta vid träning och det är tämligen värre med dålig träning då du får skador på gamla vävnader. Men principiellt så tror jag att man använder det bästa från fälttävlans så blir det nog mindre skador.

(Gunnar)

Sportens utveckling

Tidigare fanns det tre eller fyra olika ridsportförbund, vilket innebar ett begränsat antal tävlingar då man endast kunde tävla inom ett av förbunden. Under 60- och 70-talet gick fälttävlan i det långa formatet vilket innebar att man ändå endast startade ett fåtal tävlingar per år då det krävdes mycket återhämtning för hästarna.

Då började man på 1.10-klass, det var den lägsta klassen som fanns. Då ingick distans, steeple,

distans och terräng, så det var ju fyra faser i terrängmomentet. Det var ju bara två och tredagarstävlingar som fanns då fram tills 1977.

(Klas)

Idag är fälttävlansformatet kortare vilket underlättar för ryttare att starta fler tävlingar per år samt att starta fler hästar på samma tävling. Detta har resulterat i att ryttare har lättare att försörja sig som fälttävlansryttare. Klas menade att det moderna konceptet för fälttävlan är kortare än innan vilket resulterar i att ryttarna kan genomföra fler starter per år då det inte är lika krävande idag som på 60-talet då man endast gjorde ett par starter om året med varje häst.

Det var för att det bara slet för mycket på hästarna, man upptäckte att det blev för mycket skador.

(Karin)

Det var dels ett sätt att anpassa till hästarna för att det var ett jättestort uttag av hästarna. Hästarna gick ett par tävlingar per år och det finns liksom inte i dagens moderna läge, där man inte kan bedriva en sport som man startar två gånger om året.

(Gunnar)

Dock finns det fortfarande begränsat med tävlingar i Sverige på högre nivå vilket har lett till att majoriteten av den svenska fälttävlanseliten bosätter sig utomlands. Jonas hävdade att förr fanns det ett "fälttävlansförnuft" som inte längre finns idag i samma utsträckning på grund av att eliten bosätter sig utomlands.

Man lärde sig något slags sunt förnuft och det fanns ett sunt förnuft i omgivningen. Du hade dom här, jag menar nästan varenda tävling jag red på så var ju alltid större delen av svenska landslaget där.

(Jonas)

Inom fälttävlan finns det ett kvalsystem som avgör vilka ekipage som får delta i vilken klass. Respondenterna hade olika uppfattningar om kvalsystemets påverkan på fälttävlan. Karin ansåg att förr var det ett större glapp mellan de olika klassernas nivå, vilket resulterade i att ekipage låg kvar på samma nivå under en längre tid. Karin menade vidare att kvalreglerna idag har en negativ påverkan då ekipage kan gå upp i klasserna mycket snabbare utan att ha befäst tillräckliga kunskaper på tidigare nivå. Detta resonemang skiljer sig från vad Jonas svarade och som tvärtom ansåg att kvalreglerna idag har bidragit till att minska förekomsten av skador.

Man verkligen stannade i en klass tills hästen var färdig där och det kändes bekvämt och tryggt, då gick man vidare upp i nästa klass. Nu går man mera att "nu är jag kvalad så då kan jag gå till nästa klass" och går till en högre klass så fort som möjligt. Jag tycker man inte lägger manken till den kunskapen lika mycket.

(Karin)

Några av respondenterna tog upp att Sverige var ganska tidiga med att organisera ponnyträningar i fälttävlan och att det har varit en bidragande faktor till att Sverige har varit ganska framgångsrika på europamästerskapen för ponnyer i fälttävlan med tanke på att Sverige är ett relativt litet land. Respondenterna nämnde Sugar Cup som ett modernt koncept i att locka nya utövare till fälttävlan då cupen har haft tusentals deltagare senaste åren.

Det var väl femhundra ponnyryttare som red Sugar Cup förra året och det är många som kommer in i fälttävlan via den tävlingen.

(Karin)

En annan respondent menade dock att den riktiga utmaningen ligger i att senare behålla dessa ryttare i fälttävlan då ett väldigt stort antal av deltagarna i Sugar Cup inte fortsätter att satsa på fälttävlan.

Respondenterna reflekterade även en del om utmaningarna för svensk fälttävlan i framtiden. Några av respondenterna poängterade att fälttävlan är en liten sport med få utövare och behöver satsa på att värva bra ryttare inom hoppning och dressyr för att höja nivån ytterligare. I fälttävlan är det inte lika stor konkurrens gällande att komma med i landslaget jämfört med att komma med landslaget för hoppning och dressyr som har betydligt fler utövare. Samtliga respondenter ansåg att det inte var en förutsättning att börja med fälttävlan i tidig ålder för att kunna bli framgångsrik.

Du började inte rida när du var i den åldern ändå och en tolvåring nu har ju för fan hoppat mer än vad de flesta som ridit i femtio år har gjort. Om du börjar prata antal språng det är en förfärlig skillnad.

(Gunnar)

Klas berättade att många ryttare som försvinner vid övergång från ponny till stor häst, vilket han trodde berodde på att kostnaderna ökar och att ryttarna inte har råd att satsa själva när föräldrarna upphör att sponsra. Detta har resulterat i att fälttävlan nästintill är en krympande sport. Jonas ansåg att det finns ett billighetstänk i svensk fälttävlan idag och att det inte satsas lika mycket pengar från aktiva i sporten på exempelvis hästmaterialet jämfört med banhoppning. Jonas menade vidare att detta billighetstänk resulterar slutligen i att hinder, underlag och banor får sämre kvalitet. Även hästrekytering togs upp som en viktig förbättringsmöjlighet för svensk fälttävlans fortsatta utveckling.

”Jag ska köpa en fälttävlanshäst, en unghäst, och den ska inte vara så dyr”, jag tror att man får vad man betalar för och det där billighetstänket har nog spillt igenom lite. Jag tror att om en tränare i England eller Tyskland får en elev som ska rida ponny-EM så har de nog rätt klart för sig vilken typ av häst man måste ha och vad det kostar och så vidare. Sen är det ju såklart jättetråkigt - det är väl en av ridsportens stora problem tycker jag - att det kostar så mycket pengar och att det är en materialsport på det sättet.

(Jonas)

Flera av respondenterna var överens om att det idag är svårt att få folk att fortsätta bidra till sporten efter deras fälttävlanskarriärer och att mycket av den empiriska kunskapen går förlorad för kommande generationer.

Jag är oroad för fälttävlans framtid. Många gnäller på att det bara är en massa gamla feta gubbar som är med i det här sammanhanget; men var är alla ungdomar? Vem är det som vill ställa upp? Nästan alla banbyggare är pensionärer i stort sett idag. De som rider idag har inte tid att hjälpa till och när man slutar rida vill man inte ge tillbaka.

(Klas)

Sammanfattningsvis visar resultatet av studien att kvinnors och barns deltagande har ökat över tid som en följd av att militären avhöstades. Inom fälttävlan har män och kvinnor bemötts på samma sätt, utan vikt på att särskilja efter biologiskt kön. Ramlade en kvinna av i terrängmomentet och skadade sig behandlades hon på samma sätt som om en man hade ramlat av. Respondenterna upplevde att de skador, som drabbar ryttare såväl som hästar, har varit likartade över tid. De vanligast förekommande skadorna hos ryttare var benbrott och hjärnskakningar. De vanligast förekommande skadorna hos häst var senskador eller skador i extremiteterna. Det förebyggande arbetet gällande skador, hos både ryttare och hästar inom fälttävlan, är under ständigt arbete med syftet att

ytterligare reducera förekomsten av skador. Respondenterna nämnde hjärntrappan samt ökad kunskap om hästens träning och fysiologi, som viktiga delar där ryttaren kan bidra till att reducera förekomsten av allvarliga skador. Det övergripande säkerhetsarbetet har resulterat i; detaljerade riktlinjer för banbygge; mer standardiserade banor; utlösningbara hinder; bättre kvalitet på skyddsutrustning. Det finns även ett större spann på klasser med en lägre lägstanivå för att inkludera fler ryttare i sporten. Däremot belyste respondenterna att det är många som slutar med fälttävlan när det ställs högre krav på ekonomin eller att ryttare slutar bidra tillbaka till sporten när de avslutar sina karriärer. Detta gör fälttävlan till en krympande sport och att mycket av den empiriska kunskapen går förlorad mellan generationer.

DISKUSSION

Förändringen av fälttävlans deltagande

Respondenterna upplevde att när fälttävlan utövades av militärer var åldersspannet på ryttarna mellan 20 och 35 år. Varför åldersspannet var så pass begränsat var för att när ryttarna kom upp i trettioårsåldern behövde de istället fokusera på sina yrkeskarriärer eftersom det inte gick att försörja sig på fälttävlan i samma utsträckning som det är möjligt idag. Hedenborg och Hedenborg White (2012) resonerade i sin slutsats att en anledning till att de brittiska ryttarinnorna var så pass tidiga att delta i olympiska spelen berodde på att de inte var hindrade att tävla så länge de kunde finansiera sin ridning själva. De svenska ryttarinnorna var däremot begränsade av den svenska regeringens inflytande, som finansiellt enbart stöttade militären. Detta resulterade i att manliga militärer utgjorde den största gruppen professionella ryttare i Sverige under början på 1950-talet (Hedenborg & Hedenborg White 2012). Hedenborg (2009) diskuterade i sin studie att även efter att kvinnor tilläts delta vid olympiska idrotter har majoriteten deltagare fortfarande varit män vilket tyder på att inofficiella och kulturella normer har styrt vem som deltar snarare än enbart det formella reglementet. Vidare lyfte studien faktumet att idrott länge har haft en stark koppling till maskulinitet och fysisk kultur, inte minst inom ridsporten som länge varit starkt präglad av manliga militärer fram till och med andra världskriget (Hedenborg 2009). Dessa traditionella sociala strukturer i förhållande till hästar började upplösas i samband med kvinnors dagliga kontakt med hästar, vilket blev tydligt i samband med att kvinnor tilläts delta i ridsport och när den militära regimen lades ner på ridskolan Strömsholm under år 1968. Under 80-talet hade fälttävlan större bredd av vilka som utövade fälttävlan, i och med att det var vanligare för kvinnor och barn att delta i fälttävlan efter att armén avhästades, åldersspannet uppskattades då att ligga mellan 14 och 60 år.

Hedenborg (2009) tog även upp att kvinnliga ryttare var unika på så sätt att de inte förlöjligades i media, vilket vanligen drabbade kvinnor som deltog i andra idrotter. Respondenterna hade inte upplevt någon tydlig skillnad på hur kvinnor bemöttes jämfört med män. Ett väldigt tydligt exempel på det är när Gunnar beskriver hur en kvinnlig engelsk ryttare ramlar av sin häst och örfilas till medvetande, utan någon reflektion över att ryttaren var en kvinna. Detta betonar vidare ridsportens koppling till maskulinitet och fysisk kultur, men att kvinnliga ryttare inte exkluderades från denna kultur utan snarare inkluderades som ryttare i en mer könlös betoning. Respondenterna ansåg att det inte fanns någon skillnad i hur män och kvinnor bemöttes i fälttävlan och att det var kvaliteten på häst som var avgörande för avancemang till landslaget snarare än ryttarens kön. Ridsporten är unik på det sätt att män och kvinnor tävlar mot varandra på samma

villkor. Det har inneburit att det inte funnits någon tydlig anledning till att förlöjliga kvinnor i media jämfört med andra idrotter där kvinnor ofta har; en kortare sträcka; lättare klot; eller lägre höjd att prestera på. Eftersom kvinnor och män tävlar på samma villkor har de fallit sig mer naturligt att hänvisa till fälttävlansutövare som enbart "ryttare", istället för att upprätthålla genusystem genom att hålla isär manligt och kvinnligt. Hirdman (1988) menade att särhållandet av biologiska skillnader leder till sociala normer och fördomar, samt att män och kvinnor inte föds in i genusformeringar utan skapas till det. I och med att fälttävlan varken särskiljer män och kvinnor vad gäller regelverk, klassindelning, rätt att delta eller i statistik, utan enbart hänvisar till fälttävlansryttare i en könlös bemärkning, skapas inga fördomar gällande genus ur detta.

Säkerhetsarbetets utveckling över tid

I takt med att deltagandet i fälttävlan har ökat, samt expanderat till att inkludera kvinnor och barn, har säkerhetsarbetet utvecklats för att reducera risken för skador hos ekipagen. Hedenborg (2009) tog upp att fälttävlan fick mycket uppmärksamhet i och med att ridsportgrenen beskrevs som farlig i samband med olympiska spelens mediabevakning i Stockholm år 1956. En svensk häst avlivades inne på banan vilket väckte mycket åsikter hos det svenska folket. Denna negativa publicitet kan ha varit en viktig del i det moderna säkerhetsarbetet i att utveckla förebyggande åtgärder för att reducera uppkomsten av skador, vilket är en tydlig del av fälttävlan idag.

Samtliga respondenter var överens om att säkerhetsarbetet inom fälttävlan, och framförallt inom Sverige, har utvecklats mycket under de senaste årtiondena, samt att sporten ständigt fortsätter utvecklas. En av de delar i säkerhetsarbetet som respondenterna ansåg har förbättrats var skyddsutrustningen, vilket alla var överens om är av mycket bättre kvalitet idag än när de började. Från början använde man hjälmar av pressad kork medan dagens hjälmar är säkerhetsklassade, där vissa modeller har ytterligare säkerhetsmässiga lösningar som mips-system. Något annat som respondenterna betonade som en del i utvecklingen av säkerhetsarbetet var framtagandet av "riktlinjer för banbyggare", samt att utveckla fälttävlansreglementet. Murray et al. (2006) lägger fram förslag på förebyggande åtgärder i sin slutsats där de har identifierat ett antal modifierbara riskfaktorer som påverkar förekomsten av omkullridningar under terrängmomentet. Dessa förebyggande åtgärder innebär att se över underlaget innan och efter hinder, hinder som hoppas ur eller in i vatten, breddhinder och hinder som hoppas vinklade. Precis som Murray et al. (2006) hävdar Singer et al. (2003) att faktorer som påverkar förekomsten av omkullridningar är kopplade till ryttaren, terrängbanan och hinder. Ett förslag på en förebyggande åtgärd som Singer et al. (2003) ger exempel på är att ha ett större antal språng på banan men att fördela sprången jämnt över bansträckningen eftersom ett större antal språng kan leda till att ryttarna rider med ett mer sparsamt tempo runt hela banan. Idag finns det riktlinjer för banbyggare som ger tydliga instruktioner för hur hinder konstrueras samt placeras på ett säkerhetsmässigt sätt. Riktlinjerna tillhandahåller ett standardiserat sätt att utforma terrängbanor på, samt att en bana motsvarar rätt nivå gällande svårigheter som klassen ska innehålla. De senaste åren har även hinder med säkerhetsutlösning ökat i användning och är obligatoriska att använda på vissa typer av hinder där risken för rotationsfall är som störst. Respondenterna ansåg att Sverige är ledande gällande säkerhetsarbete inom fälttävlan och de svenska riktlinjerna för banbygge har legat till grund för det internationella ridsportförbundets riktlinjer. Det är viktigt att riktlinjerna fortsätter att aktivt uppdateras när ny kunskap som kan bidra till att reducera skador framkommer.

Säkerhetsutvecklingens effekt på förekomst av skador

Alla respondenter som har deltagit i denna studie har angivit olika skador hos ryttare under sina aktiva år inom fälttävlan. De vanligaste skadorna, som alla respondenter nämnde, var benbrott såsom; nyckelben; revben. Det förekom även skador som; hjärnskakningar; stukningar; bäckensskador; att bli mörbultat. Hjärnskakning är en av skadorna som nämndes av respondenterna och även Whitlock (1999) menar att de vanligaste förekommande skadorna hos ryttare är huvud- och ansiktsskada. Efter många år så har Svenska Ridsportförbundet tagit fram ett dokument med sex steg som ryttarna ska följa vid en hjärnskakning för att hjärnan ska få möjlighet att vila tillräckligt länge innan ryttaren kommer tillbaka till vardagsarbetet med hästar (Svenska Ridsportförbundet 2019b). Det finns numera även ett krav inom samtliga grenar att om en ryttare ramlat av och drabbats av en hjärnskakning måste den ryttaren vänta en vecka innan de kan delta i en tävling igen. Hjärntrappan används inom flera andra idrotter men förbundsläkaren på ridsportförbundet har nu bearbetat fram en hjärntrappa anpassad till ridsporten. Något som hade varit intressant för vidare forskning är att undersöka i vilken utsträckning ryttare använder sig av hjärntrappan vid hjärnskakningar och belysa vilken forskning som ligger bakom framtagande av hjärntrappan.

Singer et al. (2006) studerade vilka hästskador som har förekommit under fälttävlanstävlingar och att de vanligaste skadorna var i eller på extremiteterna. Den vanligaste skadan som nämndes av respondenterna var senskador. Andra vanliga skador hos fälttävlanshästar som nämndes var benbrott och gaffelbandsskador. Senskador, gaffelbandsskador samt benbrott är skador som förekommer i hästens extremiteter. Senskador förekommer oftast om hästarna går i ett högt tempo på samtidigt kuperad terräng. Alla respondenter nämner senskada som den vanligaste skadan hos hästar som går fälttävlan. Förr i tiden ingick även steeple och distans i terrängmoment, men trots ett kortare format idag är det fortfarande vanligt med senskador hos fälttävlanshästar. Flera av respondenterna ansåg att det berodde på att hästar och ryttare är sämre tränade och förberedda inför uppgiften idag, samt att mycket kunskap om träningsfysiologi har gått förlorad. Respondenterna menade att när de började rida var träningsfysiologin hos hästen en mer central del och att ryttarna hade bättre koll på bland annat hur senor och muskler är uppbyggda och fungerar under träning.

Förslag på förebyggande åtgärder i säkerhetsarbetet som Ekberg et al. (2011) tog upp i sin slutsats var att ingripa hos oerfarna ryttare som ska avancera till en högre nivå samt ett system för att förhindra utvecklandet av skador orsakade av överanvändning bör utvecklas. Detta skulle kunna innebära fler krav för att kunna kvalificera till nästa nivå eller att antalet starter per säsong begränsas. Respondenterna var lite oense om gällande hur reglerna för kval är tillräckligt strikta för att tillåta avancemang till en högre nivå. En av respondenterna menade att kvalen fungerar bra medan en annan respondent ansåg att det var för få kval som krävdes vilket gör att ryttare avancerar för snabbt innan de är helt redo för det. När en ryttare ska gå upp till tvåstjärnig nivå krävs det en rekommendation från en godkänd tränare som intygar att ekipaget är redo för nivån. Detta är en väldigt bra åtgärd som kan förhindra ekipage att avancera, som precis lyckats kvala men ändå inte är redo att gå upp i nivå. Däremot kräver detta att tränare gör en säkerhetsmässig och ärlig bedömning av ekipagets förmåga och inte låter sig påverkas av att eventuellt förlora en kund om ryttaren blir nekad avancemang.

En av de allvarligaste olyckorna som en ryttare kan vara med om är rotationsfall, vilket kan leda till allvarliga skador eller döden hos både häst och ryttare. En av

respondenterna ansåg att det förekom mycket rotationsfall i slutet av 90-talet. Det är mycket som har hänt med säkerhetsutveckling sedan dess, mycket tack vare hinder med utlösningmekanism, men trots det så förekommer det än idag rotationsfall. På grund av bristfällig statistik inom fälttävlan under årens gång är det svårt att få en sanningsenlig bild på hur förekomsten av skador har reducerats eller ej. Det internationella förbundet arbetar aktivt med insamling och sammanställning av statistiskt data, vilket kommer ge en tydligare bild i framtiden huruvida säkerhetsarbetets utveckling har påverkat förekomsten av skador.

Hur ryttaren påverkar risken för att skador förekommer

Ryttarpåverkan ses av flera tidigare studier som en riskfaktor med en väsentlig påverkan på förekomsten av skador vid fälttävlan. Något som kan kopplas till ryttarpåverkan är tränarens ansvar vid kunskapsutbytet som sker på fälttävlansträningar. Respondenterna poängterade vikten av att tränaren tar ansvar över kunskapsutbytet vid träningar, för att bidra till att ryttarna blir mer medvetna om hur de själva kan reducera vissa risker för skador. I studien av Ekberg et al. (2011) identifierades bristande hänsyn till risker som den enda orsaken till uppkomsten av en första skada hos en fälttävlansryttare och de ansåg att orutinerade ryttare löpte en större risk för detta. De resonerade vidare att en anledning till detta kunde vara att mer erfarna ryttare har en förmåga att anpassa sitt beteende för att undvika skador. Förmodligen skulle det även kunna bero på att orutinerade ryttare inte är medvetna om vilka situationer som innebär risker, alternativt att de bortser från eventuella risker. Singer et al. (2003) nämnde även de ryttarpåverkan som en avgörande faktor där de påstod att oerfarna ryttare löpte en 20 gånger större risk att deras häst gick omkull än professionella ryttares hästar vilket kan kopplas till Ekberg et al. (2011) teori om att oerfarna ryttare löpte en större risk att ha bristande hänsyn för risktagande. Även Murray et al. (2006) tog upp att ryttaren kunde ha en tydlig påverkan på ökningen av risken att gå omkull under terrängmomentet på tävling. En av de ryttarfaktorer som Murray et al. (2006) nämnde var att ekipaget löpte en större risk för att gå omkull om de inte hade erhållit en vägran tidigare på banan, vilket troligtvis kan ha berott på ökat självförtroende som i sin tur lett till bristande omdöme. Thompson och Nesci (2013) tog upp att ryttare inte anser att de utsätter sig själv och sin häst för några onödiga risker. Det sättet att tänka kan leda till att ryttaren har en övertro på sin egen förmåga att bedöma situationer, som i sin tur resulterar i bristande omdöme.

Den kunskap som utbyts under träningar och kurstillfällen varierar utifrån tränarens kunskap om; säkerhetsåtgärder; hästens träningsfysiologi; ryttarens påverkan, samt graden av engagemang i att dela med sig av sin kunskap. Den kunskap och ridskicklighet som testas för att erhålla fälttävlansmärket som ryttare kan variera beroende på vem som utför bedömningen. Samtidigt är det svårt att införa högre krav för att få tävla i fälttävlan då det skulle resultera i att ännu färre ryttare söker sig till fälttävlan när sporten redan är relativt liten jämfört med dressyr och banhoppning. Därför menade en av respondenterna att tränare bör ta ett större ansvar vid kunskapsutbytet för att förhindra de typer av skador som uppkommer på grund av att ryttaren inte är medveten om riskerna.

Utmaningar för fälttävlans framtid

Säkerhetsarbetet har utvecklats över tid men måste aktivt fortsätta utvecklas för att ytterligare reducera förekomsten av skador, vilket är en av de utmaningar som fälttävlan framtida utveckling står inför.

Deltagande

Idag har ryttare en möjlighet till att kunna satsa mer inom fälttävlan, inte enbart för att nå elitnivå utan även satsa på fälttävlan som sitt yrke. Det läggs även mer pengar idag på barns idrottssatsningar än för 50 år sedan, det finns till och med särskilda gymnasieskolor idag för ungdomar som satsar på sin idrott. Detta har lett till att ryttarna börjar i tidigare ålder, vilket resulterar i att de tidigare har många år av erfarenhet inom ridsporten och snabbare får fler timmar i sadeln. Respondenterna jämförde faktumet att barn idag har mycket mer rutin på så sätt att de har fler språng i kroppen än när de själva började med fälttävlan. Respondenterna uttryckte även en oro över fälttävlans framtid på grund av att sporten näst intill krymper i antalet deltagande. Ryttare ger inte tillbaka till sporten efter att de har avslutat sina karriärer, genom att arbeta som tränare, banbyggare eller teknisk delegat, utan byter gren helt och hållet till exempelvis banhoppning där det finns fler tävlingar, mer prispengar och ett större antal potentiella elever. Det krävs ett oerhört stort ideellt engagemang eftersom det behövs väldigt många funktionärer för att kunna anordna en fälttävlanstävling.

Hedenborg och Hedenborg White (2012) diskuterade i sin studie att trots att den moderna ridsporten domineras av kvinnor och flickor utgör fortfarande män majoriteten av representanterna vid ridsportgrenarna under olympiska spelen. Antalet kvinnliga ryttare var fler inom fälttävlan än inom banhoppning vilket ansågs vara uppseendeväckande då fälttävlan länge hade betraktats som en betydligt farligare sport och ej lämpad för kvinnor. Varför det deltar fler kvinnor i fälttävlan än i banhoppning kan vara på grund av att banhoppningen är oerhört mycket större sett till antalet utövare, vilket innebär att konkurrensen vid uttagningar till olympiska spelen i banhoppning är betydligt större än den till fälttävlan. Konkurrenterna diskuterade även av några av respondenterna. Fälttävlan är en mindre ridsportgren än banhoppning och dressyr, vilket innebär att konkurrensen om platser i landslag och mästerskapssammanhang är mindre i fälttävlan. Respondenterna tryckte på att detta borde användas mer för att locka duktiga ryttare inom dressyr och hoppning att istället satsa på fälttävlan då chansen är större då att komma med i ett landslag. För att Sverige ska kunna prestera ännu bättre internationellt krävs det ett större antal duktiga ryttare för att kunna hävda sig mot exempelvis England där de har nästan ett lika stort urval till fälttävlan som till banhoppning.

Säkerhetsarbete

I modern fälttävlan är säkerhetsarbetet en central del i sportens utformning, även om det går långsammare framåt på internationell nivå jämfört med säkerhetsutvecklingen nationellt i Sverige. Än idag finns det många aktiva inom fälttävlan som anser att om sporten blir för säker är det inte längre fälttävlan - det ska vara riskfyllt då det är fälttävlans natur och tradition. Problemet med att försöka bevara det traditionsenligt farliga med sporten är att det blir svårt att försvara allvarliga skador samt dödsfall av hästar och ryttare för folk som inte är insatta i sporten. Thompson och Nesci (2013) fann i sin studie att fälttävlansryttare inte anser att de inte tar några onödiga risker i terrängen, utan är måna om sina hästars välmående. För en person som inte är insatt i sporten är det svårt att försvara hur man undviker att utsätta sin häst för en risk för olycka när man kliver ut på en terrängbana. Framförallt om det aktivt väljs bort säkerhetslösningar för att bevara traditionen av att det ska vara farligt med fälttävlan. För att fälttävlan ska kunna utvecklas ytterligare, och fortsätta få vara med i sammanhang som olympiska spelen, måste säkerhetstänket för hästens och ryttarens välfärd alltid komma i första

hand. Fälttävlan är en så pass liten sport att de inte har råd att ryttare väljer att satsa inom "säkrare" ridsportgrenar istället och har inte heller råd att få djurrättsorganisationer mot sig med argumentet att fälttävlan utsätter hästar för fara.

För att inte riskera exkluderas från större sammanhang och för att kunna fortsätta växa som ridsportgren måste fälttävlan *vilja* bli säkrare och fälttävlansmännskor måste bli bättre på att lyfta det bra säkerhetstänket som finns. Så länge säkerhetsarbetet prioriteras finns det inget som säger att fälttävlan behöver vara en farligare ridsportgren än dressyr och hoppning, förutsatt att ryttare, tränare, banbyggare och aktiva är ordentligt utbildade och engagerade i att fortsätta utveckla sporten säkerhetsmässigt. Fälttävlansförnuftet behöver återupplivas och fälttävlan behöver göras tillräckligt attraktiv för att ryttare ska vilja fortsätta bidra till sporten efter att deras karriär som ryttare tagit slut.

Säkerhetsarbetets påverkan på förekomst av skador

Alla faktorer kopplade till ryttarpåverkan är ett bevis på brister i grundutbildningen hos fälttävlansryttare vad gäller; träningsfysiologi; vilka risker som fälttävlan innebär och var dessa risker är som störst. Överanvändning skulle förmodligen inte förekomma om ryttarna var utbildade i träningsupplägg samt den omfattning på återhämtning som krävs efter större kraftansträngningar hos hästen. Mycket av denna kunskap har gått förlorad, tillsammans med fälttävlansförnuftet, i och med att en stor del av eliten inom fälttävlan bosätter sig utomlands, samt att många personer som innehar mycket kunskap försvinner från sporten efter avslutad karriär som fälttävlansryttare. Förr var det en väldigt annorlunda syn på träning och tävling inom fälttävlan och den kunskapen har gått lite förlorad, vilket kan ses i att ryttare och hästar är mycket sämre tränade idag. Andra exempel på kunskapsutbyte mellan generationer som kan vara av vikt är erfarenheter kring utrustning. En av respondenterna tar upp moderna sadlar med mycket knästöd och djupare sitsar som en ökad risk för att hamna under hästen vid en omkullridning. Förr var det vanligare att använda en flatare jockeysadel som gjorde att ryttaren singlar bort från hästen vid en omkullridning och därmed minskade risken för krosskador på ryttaren av att hamna under hästen. En annan respondent poängterade vikten av att ha väl tillpassade stigläder av samma anledning, eftersom längre stigläder inbjuder till att klamra sig fast vid hästen i händelse av ett fall. Då ökar risken för att hamna under hästen och skada sig allvarigare jämfört om ryttaren har kortare stigläder och då snabbare singlar bort från hästen.

Diskussion av metod

Efter att ha gått igenom tidigare forskning gjordes bedömningen att använda en kvalitativ metod med intervjuer för att kunna besvara våra frågeställningar gentemot studiens syfte. Tidigare forskning gällande genus och den historiska förändringen av fälttävlan är väldigt begränsad. En styrka i arbetet är vår förförståelse inom ämnet vilken har bidragit till att vi har kunnat ställa frågor som djupare har belyst fälttävlans utveckling och utformning.

Eftersom intervjuerna genomfördes muntligt, antingen genom att mötas eller via telefon, så kan intervjuarens sätt att uttrycka sig eller reagera på respondentens svar ha påverkat hur respondenten fortsatt svarat på frågorna. Intervjuaren kan även oavsiktligt ha förmedlat sina egna åsikter inom någon frågorna. Vid intervjuerna som genomfördes via telefon förmedlades endast ljud, det vill säga att intervjuaren och respondenten inte kunde interagera visuellt med varandra. Faktumet att respondenten inte fick någon

visuell reaktion på sina svar kan även ha lett till att respondenten blev mindre benägen att personligt och utförligt besvara frågorna. Om studien hade gjorts om hade vi försökt genomföra samtliga intervjuer via personligt möte för att enklare kunna skapa ett samarbetsvilligt klimat (Olsson & Sörensen 2011). Det som upplevdes som en styrka gällande material och metod är urvalet av respondenter. Nyhan och Flynn (2016) hävdade att tillförlitligheten vid användande av muntlig historia kan påverkas om urvalet av respondenter inte är tillräckligt representativt för gruppen de representerar. De fyra respondenterna i studien besitter tillsammans en väldigt bred och omfattande kunskap gällande de teman som studien fokuserade på, och bedöms därför kunna representera fälttävlan på ett trovärdigt sätt. En annan styrka är att respondenterna var väldigt engagerade under intervjuerna och upplevdes villigt och öppet delge sina svar.

Förslag på framtida studier skulle vara att göra en statistisk sammanställning på hur deltagarantalet uppdelat i män och kvinnor har förändrats för varje årtionde från cirka 1950-talet fram till år 2020. Det skulle även vara intressant att undersöka hur statistiken gällande skador och fall ser ut om den delas upp i andel män och kvinnor i förhållande till antal startande män och/eller kvinnor. I dagsläget för det internationella ridsportförbundet statistik enbart på antal fall och skador i förhållande till antal ryttare - de särskiljer inte kvinnliga och manliga ryttare. Det skulle vara intressant och se om den ena gruppen står för en högre andel av förekommande skador, samt undersöka vad det skulle kunna bero på.

Något annat intressant som vidare forskning skulle vara att granska de utbildningar och kurser som krävs för att få agera som tränare eller tävlingsryttare, med syftet att undersöka om den befintliga utbildningen är tillräcklig eller om den behöver kvalitetssäkras för att bättre generera ryttare och tränare med ett mer djupare befestad säkerhetstänk.

Slutsats

Deltagande i fälttävlan har förändrats över tid genom, från att manliga militärer i trettioårsåldern varit de enda deltagare till att större delen av deltagarna är kvinnor och barn. Det har inte upprätthållits några tydliga genussystem inom fälttävlan då män och kvinnor deltar på samma villkor. Säkerhetsarbetet har utvecklats över tid genom tydligare riktlinjer för banbyggnad, utlösningsbara hinder och modernare skyddsutrustning. Skador och dödsfall hos fälttävlansekipage förekommer fortfarande men det krävs vidare studier för att fastställa i vilken utsträckning säkerhetsarbetet har reducerat prevalensen av skador eller inte. Det finns en oro för fälttävlans framtid gällande när erfarna ryttare lämnar sporten helt, vilket gör att kunskapsutbytet mellan generationer uteblir och att det ideella engagemanget avtar.

SAMMANFATTNING

Olyckor och dödsfall kan förekomma under fälttävlanstävlingar och när det rapporteras om fälttävlan i media är det oftast just de livshotande olyckorna som får mest uppmärksamhet. Trots förekomsten av dödsfall i sporten möter säkerhetsarbetet visst motstånd då vissa aktiva i fälttävlan menar att prestige i sporten sänks på grund av att svårighetsgraden skulle sänkas om hindren blev säkrare. Från början var fälttävlan ett test inom det militära där hästarnas lämplighet att tjänstgöra i militären prövades. Den allra första fälttävlanstävlingen arrangerades år 1902 i Frankrike. Det var endast aktiva

militärer som tilläts tävla på kavalleriets egna hästar och fälttävlan innehöll då även ett distansmoment och ett steeplechase-moment utöver dressyr, terräng och banhoppning. Under 1960-1970-talet påbörjades avvecklingen av hästanvändningen inom armen och år 1968 var det sista året som armens ridskola på Strömsholm var aktiv. Under 1970-talet förändrades stallbackskulturen och gick från att vara en dominerad av män till att allt fler kvinnor spenderade mer tid i stallet.

Fälttävlan är ridsportens version av triathlon där terrängmomentet är det mest fysiskt krävande momentet för ekipaget och kan innebära stora risker. Trots ett aktivt säkerhetsarbete från arrangörer och ridsportförbund förekommer det ändå ett antal dödsfall varje, både hästar och ryttare. Fälttävlans utformning och ingående moment har förändrats och utvecklats över tid, dock saknas det kunskap gällande den historiska förändringen av deltagandet i fälttävlan och vilka skador som förekommer i sporten. Det saknas även kunskap angående vilka faktorer som ökar risken för skador samt hur prevalensen av skador kan reduceras och förebyggas. Syftet med denna studie var att öka kunskapen om hur fälttävlans utformning har förändrats över tid gällande deltagande, säkerhetsarbete, samt prevalensen av skador. Detta genom att besvara frågeställningarna; Hur har deltagandet i fälttävlan påverkats av förändringar i sportens utformning? Hur upplevs säkerhetsarbetet i fälttävlan ha utvecklats över tid, samt hur har utvecklingen av säkerhetsarbetet påverkat förekomsten av skador? Vilka utmaningar möter den fortsatta utvecklingen av fälttävlan?

Frågeställningarna besvarades genom att samla information från ett antal vetenskapligt granskade artiklar, samt genom att utföra fyra stycken kvalitativa intervjuer med personer som har långvarig erfarenhet av fälttävlan. Urval sker genom att intervjupersonerna ska ha anknytning till fälttävlan och där intervjupersonen ska ha minst 30 års erfarenhet av sporten. Intervjuerna är semistrukturerade. Intervjuer analyserades med hjälp av manifest innehållsanalys. Två av intervjuerna genomfördes via personligt möte med respondenten och två av intervjuerna genomfördes via telefonsamtal. Det här arbetet följer Sveriges Lantbruksuniversitets riktlinjer för hantering av personuppgifter samt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.

Studien visar att kvinnor och barns deltagande i fälttävlan har ökat över tid efter att armén avhöstades, men att männen fortsatte dominera i landslagssammanhang under många år. Det upplevdes inte vara någon skillnad i hur kvinnliga eller manliga ryttare bemöttes. Studiens resultat gällande säkerhetsarbetets utveckling visar att Sverige är ledande med säkerhetsarbetet inom fälttävlan. Mycket i fälttävlan har blivit säkrare, framför allt; hinders konstruktion; terrängbanans utformning; skyddsutrustning. Det finns tydligare riktlinjer för banbygge idag, som är förankrat i empirisk kunskap samt forskning. Riktlinjerna har bidragit till mer standardiserade banor där klasserna motsvarar en lämplig nivå i relation till svårighetsgraden. Det finns fortfarande utövare som anser att fälttävlan ska vara farligt, vilket kan vara en hindrande faktor för det fortsatta säkerhetsarbetet i sporten. Skyddsutrustningen idag håller bättre kvalitet än den skyddsutrustning som fanns tillgänglig under 60- till 80-talet. Resultat gällande framtida utmaningar för fälttävlans utveckling visade att det är begränsat med tävlingar i Sverige, vilket har gjort att elitryttare bosätter sig utomlands. Förr fanns det någon form av fälttävlansförnuft genom att de bästa ryttarna var bosatta i Sverige och deltog mer på svenska tävlingar. Elitryttarna kunde dela med sig av sin kunskap och rutinerade ryttare kunde närmare se vilken utrustning och tekniker som de bästa svenska ryttarna hade. Flera av respondenterna uttryckte oro över fälttävlans framtid på grund av att det krävs ett oerhört ideellt engagemang för att få tävlingar att gå runt. Fälttävlansryttare lämnar

sporten idag när de avslutat sina karriärer inom fälttävlan, istället för att bli mer aktiva som exempelvis tränare, banbyggare eller som teknisk delegat.

Studiens slutsats är att deltagande i fälttävlan har förändrats över tid genom, från att manliga militärer i trettioårsåldern varit de enda deltagare till att större delen av deltagarna är kvinnor och barn. Det har inte upprätthållits några tydliga genussystem inom fälttävlan då män och kvinnor deltar på samma villkor. Säkerhetsarbetet har utvecklats över tid genom tydligare riktlinjer för banbyggnad, utlösningsbara hinder och modernare skyddsutrustning. Skador och dödsfall hos fälttävlansekipage förekommer fortfarande men det krävs vidare studier för att fastställa i vilken utsträckning säkerhetsarbetet har reducerat prevalensen av skador eller inte. Det finns en oro för fälttävlans framtid gällande när erfarna ryttare lämnar sporten helt, vilket gör att kunskapsutbytet mellan generationer uteblir och att det ideella engagemanget avtar.

REFERENSER

Litteratur

Caston, S.S. & Burzette, G.R. (2017) Demographics, Training Practices, and Injuries in Lower Level Event Horses in the United States. *Journal of Equine Veterinary Science*. 62: ss. 25-31

Comyn, I., Bathe, A.P., Foote, A. & Marr, C.M. (2017) Analysis of Sudden Death and Fatal Musculoskeletal Injury During FEI Three-Day Eventing. *Equine Veterinary Journal*. 49: s. 9

Ekberg, J., Timpka, T., Ramel, H. & Valter, L. (2011). Injury rates and risk-factors associated with eventing: a total cohort study of injury events among adult Swedish eventing athletes. *International Journal of Injury Control and Safety Promotion*. 18: ss. 261–267.

Hedenborg, S. (2009). Unknown Soldiers and Very Pretty Ladies: Challenges to the Social Order of Sports in Post-War Sweden. *Sport in History*; 2009-11-10, ss. 1–23, Taylor & Francis, ISSN 1746-0263

Hedenborg, S. (2014). "... and Allah took a handful of Southerly wind... and created the horse": the history of international equestrian sports. *Idrottsforum.org*; 2014-06-13, ss. 1–14, Idrottsvetenskap, Lärande och samhälle, Malmö högskola, ISSN 1652–7224

Hedenborg, S. & Hedenborg White, M. (2012). Changes and variations in patterns of gender relations in equestrian sports during the second half of the twentieth century. *Sport in Society*; 3, ss. 302–319, Taylor & Francis, ISSN 1743-0437

Hirdman, Y. (1988). Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. (1988:3 ss. 49-63).

Murray, J.K., Singer, E.R., Saxby, F. & French, N.P. (2004) Factors influencing risk of injury to horses falling during eventing. *Veterinary Record*. 154: ss. 207-208.

Murray, J.K., Singer, E.R., Morgan, K.L., Proudman, C.J. & French N.P. (2006). The risk of horse-and-rider partnership falling on the cross-country phase of eventing

- competitions. *Equine Veterinary Journal*. 38: ss. 158–163.
- Navas de Solis, C., Althaus, F., Basieux, N. & Burger, D. (2018). Sudden death in sport and riding horses during and immediately after exercise: A case series. *Equine Veterinary Journal*. 50 ss. 644-648.
- Nilsson, B. & Waldemarson, A-K. (2016). *Kommunikation: samspel mellan människor*. (4. uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Nyhan, J. & Flinn, A. (2016). *Computation and the Humanities Towards an Oral History of Digital Humanities*. Springer Series on Cultural Computing. Springer, Cham
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2011). *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. (3. uppl.) Stockholm: Liber
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (3., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Singer, E.R., Saxby, F. & French, N.P. (2003). A retrospective case-control study of horse falls in the sport of horse trials and three-day eventing. *Equine Veterinary Journal*. 35: ss. 139–145.
- Singer, E.R., Barnes, J., Saxby, F & Murray, J.K. (2006). *Injuries in the event horse: Training versus competition*. *The Veterinary Journal*. 175: ss. 76-81
- Svenska Ridsportförbundet (2017). *Tävlingsreglemente 4: Fälttävlan*. Kolbäck: Svenska Ridsportförbundet
- Svenska Ridsportförbundet (2020). *Att bygga terrängbanor: Riktlinjer 2020*. Strömsholm: Svenska Ridsportförbundet
- Thompson, K. & Nesci, C. (2013). *Over-riding concerns: Developing safe relations in the high-risk interspecies sport of eventing*. *International Review for the Sociology of Sport*. 0(0): ss. 1-17
- Thorell, G. & Hedenborg, S. (2015). Riding Instructors, Gender, Militarism, and Stable Culture in Sweden: Continuity and Change in the Twentieth Century. *The International Journal of the History of Sport*. 32 (5): ss. 650–666.
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*. 16(10) ss. 837–851.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer: inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Whitlock (1999). *Injuries to riders in the cross country phase of eventing: the importance of protective equipment*. *Br J Sports Med*. 1999;33: ss. 212-216

Internet

- Berglund, G. (2016). Säkrare OS med Mats uppfinning. *Land Lantbruk*. 2016-08-21. <https://www.landlantbruk.se/lantbruk/sakrare-os-med-mats-uppfinning/> [Hämtad 2020-03-26]
- Börs, J. (2019). Lovande fälttävlansryttare död efter fall. *Hippson*. 2019-09-08. <https://www.hippson.se/artikelarkivet/falttavlan/lovande-falttavlansryttare-dod-efter-fall.htm> [Hämtad: 2019-11-03]
- Börs, J. (2020). Kanadensisk fälttävlansryttare död efter fall. *Hippson*. 2020-03-01. <https://www.hippson.se/artikelarkivet/falttavlan/kanadenisk-falttavlansryttare-dod-efter-fall.htm> [Hämtad 2020-03-05]
- Oral History Association (2020). *Oral History: Defined*. <https://www.oralhistory.org/about/do-oral-history/> [Hämtad: 2020-04-05]
- Sundsvalls Tidning (2007). Ryttare avled efter fälttävlan. *Sundsvalls Tidning*. 2007-07-23. <https://www.st.nu/artikel/ryttare-avled-efter-falttavlan-1> [Hämtad: 2020-03-10]
- Svenska Ridsportförbundet (2019a). *Fälttävlan*. <https://www.ridsport.se/tavling/tavlingsresultat/OS-resultat/falttavlan/> [Hämtad: 2020-04-13]
- Svenska Ridsportförbundet (2019b). *Hjärntrappan*. <https://www.ridsport.se/Utbildning/sakermedhast/hjartrappan> [Hämtad: 2020-04-22]
- Svenska Ridsportförbundet (2019c). *Svensk fälttävlans nollvision*. <https://www.ridsport.se/Grenar/falttavlan/funktionarer/svenskfalttavlansnollvision/> [Hämtad: 2020-04-10]
- Sveriges Lantbruksuniversitet (2019). *Behandling av personuppgifter vid SLU*. <https://www.slu.se/om-slu/kontakta-slu/personuppgifter/> [Hämtad: 2020-04-05]
- Sveriges Olympiska Kommité (UÅ). *Olympier*. <https://sok.se/idrottare/olympier.html?idrottstyp=all&lp-event-season%5B%5D=Sommar&selectedEvent=%2Folympiska-spel%2Ftavlingar%2Fspelen%2Fbarcelona-1992.html&selectedSport=%2Fidrotter%2Fridsport.html&freetext=&lp-view-type=grid&numberOfHitsToShow=768> [Hämtad: 2020-04-13]
- Time (2018). *Equestrian Eventing: The Olympics' Most Dangerous Sport?*. <http://olympics.time.com/2012/07/28/equestrian-eventing-the-olympics-most-dangerous-sport/> [Hämtad 2018-12-12]
- Waredaca (2018). *History of Eventing*. <https://www.waredaca.com/recognized-horse-trials/history-of-eventing/> [Hämtad 2019-01-03]

BILAGOR

Bilaga 1. Intervjuguide

Frågor till intervjuerna:

1. Kan du kort presentera din bakgrund inom fälttävlan?
2. Hur såg fälttävlan ut när du började, vilka moment ingick, och även vilka som deltog?
  - a) Hur bemöttes kvinnliga fälttävlansryttare? Likadant som män?
  - b) Ålder på ryttarna som deltog?
3. Hur har sporten förändrats?
  - a) Positivt eller negativt med förändringar av moment?
4. Har du någon uppfattning om när barn fick börja tävla fälttävlan och vid vilken ålder?
  - a) Var Sverige tidiga/sena med barn in i sporten?
  - b) Hur viktigt tror du att det är för fälttävlans utveckling att få in ryttare redan som barn i fälttävlan?
5. Hur tycker du att sporten skiljer sig i Sverige jämfört med internationellt?
  - a) Har Sverige följt med i utvecklingen?
6. Vilka skador hos hästar har du varit med om/upplevt?
7. Vilka skador hos ryttare har du varit med om/upplevt?
8. Hur tycker du att säkerhetsarbetet i fälttävlan jämfört när du började och hur det fungerar idag?

DISTRIBUTION:

**Sveriges Lantbruksuniversitet
Enheten för hippologutbildning
Box 7046 750 07 UPPSALA
Tel: 018-67 21 43**

**Swedish University of Agricultural Sciences
Unit for Equine Science
Box 7046 750 07 UPPSALA
Tel: +46-18 67 21 43**
